

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av räddningslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås det att räddningslagen ändras så att det lokala räddningsväsendet inte längre ska ha skyldighet att sörja för ordnandet av sotningstjänster inom sitt område. Detta innebär att det distriktssotningssystem och den prisreglering i fråga om sotningstjänster som begränsar näringsidkandet upphör. Även möjligheten för det lokala räddningsväsendet att producera sotningstjänsterna som eget arbete slopas.

Det gällande kravet på yrkesexamen för sotare kvarstår, men avsikten är inte att föreskriva om några andra villkor för att vara verksamt som sotarföretag. Enligt förslaget ska producerandet av sotningstjänster vara företagsverksamhet enligt principen om fri konkurrens, där byggnadens ägare eller innehavare skaffar de behövliga sotningstjänsterna hos det sotningsföretag som ägaren eller innehavaren väljer.

Skyldigheten för byggnadens ägare och innehavare att se till att sotningen utförs hålls kvar, men den ska förtydligas i synnerhet när det gäller underhåll av eldstäder och röckanaler. Avsikten är att bestämmelserna om vad som ska ingå i sotningen samt intervallerna mellan sotningarna ska kvarstå som tidigare. För att förtydliga regleringen ska de närmare bestämmelserna föras över från inrikesministeriets förordning till lagen.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2018.

ALLMÄN MOTIVERING

1 Nuläge

1.1 Lagstiftning och praxis

Ordnande av sotningstjänster

Enligt 27 § i räddningslagen (379/2011) ansvarar det lokala räddningsväsendet för att sotningstjänster ordnas på behörigt sätt och enligt 59 § beslutar det lokala räddningsväsendet hur sotningstjänsterna ska ordnas i dess område. I räddningslagen finns tre alternativ för att ordna sotningstjänster: det lokala räddningsväsendet kan producera sotningstjänsterna som räddningsverkets eget arbete, skaffa sotningstjänsterna av en annan tjänsteproducent (distriktssotning), eller tillåta att ägaren eller innehavaren av en byggnad ingår avtal om sotning med en tjänsteproducent. De olika alternativen kan inte användas parallellt, dvs. i ett visst område kan det inte samtidigt finnas olika sätt att ordna sotningstjänsterna, men det går dock att ordna dem på olika sätt i olika delar av räddningsområdet.

Bestämmelserna om ordnande av sotningstjänster har till sina väsentliga delar haft samma innehåll sedan 1999. År 1999 föreskrevs det om de nuvarande tre alternativen för ordnande av sotning, av vilka ett helt nytt alternativ var det avtalsbaserade sotningssystemet, dvs. ett sotningssystem som grundar sig på ett fritt utbud av sotningstjänster. Fram till 2004 hade kommunerna ansvaret för att ordna sotningstjänster, men i och med regionaliseringen av räddningsväsendet överfördes ansvaret till räddningsområdena.

Distriktssotningssystemet tillämpas i största delen av landet. Distriktssotningssystemet utgår från att det lokala räddningsväsendet konkurrensutsätter och väljer områdets sotningsföretag samt beslutar om avgiften för sotning. Sotning som räddningsverkets eget arbete ordnas inte längre i något område.

Fem räddningsområden har avstått från distriktssotningssystemet helt och hållet eller i en del av området, nämligen inom

- Päijänne-Tavastland i Asikkala år 2000,

- Södra Karelen i Villmanstrand, Imatra, Savitaipale och Ruokolahti år 2002; beslut har fattats att distriktssotningssystemet slopas helt i hela området från och med den 1 januari 2018,

- Östra Nyland i Borgå år 2009, i Lovisa och Pukkila år 2010 och i de resterande kommunerna år 2011,

- Mellersta Nyland i Hyvinge år 2012, i Borgnäs år 2013 och i de resterande kommunerna år 2015,

- Egentliga Tavastland i Tammela södra sotningsdistrikt år 2016,
- Västra Nyland i Sjundeå i december 2016.

Distriktssotningsavtal

Det finns inga bestämmelser i räddningslagen om innehållet i och utarbetandet av ett sotningsavtal mellan det lokala räddningsväsendet och distriktssotaren. Det väsentligaste innehållet i ett distriktssotningsavtal är skyldigheten och samtidigt ensamrätten till att tillhandahålla sotningstjänster som avses i räddningslagen i ett geografiskt område, dvs. ett sotningsdistrikt, som bestäms i avtalet. I avtalet har även andra villkor kunnat ställas, t.ex. krav på att vikarier ska ordnas.

Enligt uppgifter från räddningsverken finns det sammanlagt 473 sotningsdistrikt (i 20 räddningsområden). Indelningen i sotningsdistrikt har i stor utsträckning grundat sig på gamla kommungränser, och sotningsdistrikt har så gott som aldrig sammanslagits under den tid räddningsområdena existerat. I exempelvis Egentliga Finland finns det 62 sotningsdistrikt och i Helsingfors tre.

Av de nuvarande sotningsdistrikten är mer än hälften rätt små. Cirka 60 % av sotningsdistrikten är sådana som sköts av en enda sotare eller ännu mindre (under 1 700 fastigheter). I en tredjedel av sotningsdistrikten finns det under 1 200 fastigheter som ska sotas varje år, i vissa distrikt finns det t.o.m. under 500 fastigheter som ska sotas en gång om året. Enligt sotarna hinner en sotare sota ca 1 500 fastigheter per år, om förflyttningen mellan fastigheterna löper systematiskt.

Under de senaste åren har det blivit allt vanligare att distriktssotaren skaffar en del av de sotningstjänster som ingår i sotningsavtalet som underentreprenad av en tredje part. En del av räddningsverken kräver att distriktssotaren underrättar verken om underentreprenaden innan avtalet om underentreprenad undertecknas, men det är inte alltid som man kommit överens om detta i sotningsavtalet. Ansvaret för tillhandahållande av distriktssotningstjänster kvarstår hos distriktssotaren trots underentreprenaden. I gällande författningar har användningen av underentreprenörer inte beaktats vid distriktssotning.

Konkurrensutsättning är utgångspunkten då en ny distriktssotare väljs eller då man vill förlänga ett tidsbundet sotningsavtal efter den utsatta tiden. Man har dock inte gått till väga på detta sätt i alla räddningsområden. I regel har distriktssotningsavtalen utarbetats så att de är i kraft tills vidare och många av dem har kommunerna ingått redan före de lokala räddningsväsendena. Enligt uppgifter som samlades in av räddningsverken våren 2016 har 86 % av distriktssotningsavtalen utarbetats så att de är i kraft tills vidare. I tre räddningsområden (Helsingfors, Södra Karelen, Kajanaland) är alla sotningsavtal tidsbestämda, i tio räddningsområden gäller alla sotningsavtal tills vidare och i de återstående sju räddningsområdena är en del av avtalen tidsbundna och en del gäller tills vidare. I två räddningsområden förekommer distriktssotning inte överhuvudtaget.

Den tidigare upphandlingslagen (348/2007) förbjöd inte direkt att tills vidare gällande sotningsavtal ingicks, men lagen lät förstå att koncessioner i enlighet med god förvaltningssed skulle ingås som tidbundna och konkurrensutsättas regelbundet. Biträdande justitiekanslern har i sitt avgörande OKV/1145/1/2011 som sin uppfattning konstaterat att upphandlingslagen, som gäller offentlig upphandling, i princip ska tillämpas vid upphandling av distriktssotningstjänster. Även marknadsdomstolen har i sitt avgörande MAO 494/2009 konstaterat att upphandling av distriktssotare anses vara koncession och att upphandlingslagen ska tillämpas på upphandling när tröskelvärdet överskrids. Enligt den upphandlingslag (1397/2016) som trädde i kraft vid ingången av 2017 ska kontraktperioden för en koncession vara tidsbegränsad.

Sotningsföretag och soters behörighet

Det finns ca 400 företagare i sotningsbranschen i Finland, och av dessa är 335 verk samma som distriktssotningsföretag enligt uppgifter från räddningsverken. Inom områden med fritt utbud av sotningstjänster finns det sammanlagt nästan 60 tjänsteleverantörer, av vilka en del även är verk samma som distriktssotare i grannområdena. Enligt uppgifter från Sotningsbranschens Centralförbund sysselsätter branschen sammanlagt ca 700–800 sotare. Aktörerna i sotningsbranschen är små mikroföretag, av vilka ungefär tre av fyra är enmansföretag.

Sotningsföretagen har geografiskt etablerat sig på olika håll i landet. Sotningsföretagandet är inte centraliserat utan 76 % av sotningsföretagarna sköter ett enda sotningsdistrikt. Sotningstjänsterna är mest centraliserade i Österbottens räddningsväsendes område, där sotningsföretagen i genomsnitt har tre sotningsdistrikt att sköta.

Enligt 63 § 1 mom. i räddningslagen krävs av dem som utövar sotaryrket, deras anställda som självständigt utför sotning och sotare i räddningsverkets tjänst yrkesexamen för sotare. Av distriktssotare har yrkesexamen krävts sedan 1988. Genom lagen om räddningsväsendet (873/2000) fastställdes ett krav på yrkesexamen för alla sotare från den 1 november 2003. Med stöd av övergångsbestämmelsen i lagen förutsattes yrkesexamen dock inte av en person som före ikraftträdandet av lagen om räddningsväsendet hade varit anställd som sotare hos en kommun eller ett sotningsföretag i minst fem år. Motsvarande övergångsbestämmelse finns i den nuvarande räddningslagen. Med stöd av denna övergångsbestämmelse är endast några enstaka personer verk samma som sotare utan att ha yrkesexamen för sotare.

Eftersom de studier som förbereder för yrkesexamen för sotare i huvudsak sker som läroavtalsutbildning, föreskrevs det 2011 om undantag för dem som studerar för yrkesexamen att kunna utföra sotningsarbete självständigt under utbildningstiden. Enligt 63 § 2 mom. i räddningslagen är kravet att den berörda personen har avlagt de delar av yrkesexamen för sotare som gäller sotning av eldstäder och rökkanaler och kontroll av fastigheters säkerhet. Den som producerar sotningstjänster ska dessutom i tillräcklig grad handleda och övervaka sotningsarbetet.

Utöver kravet på yrkesexamen föreskrivs i räddningslagen inte om andra krav som gäller sotares behörighet. Det föreskrivs inte heller om konstaterandet av behörigheten. Det har inte funnits behov för detta, eftersom det har ansetts att yrkesexamen säkerställer den kompetens som behövs. I praktiken har konstaterandet av behörigheten skett i samband med konkurrensutsättningen av distriktssotning och övervakningen av sotningsavtalet. I områden med fritt utbud av sotningstjänster har myndigheter inte övervakat behörigheten hos dem som tillhandahåller sotningstjänster.

Utbildning för sotare

Det finns två examina för sotare: yrkesexamen för sotare och specialyrkesexamen för sotarmästare. Utbildningsstyrelsen har fastställt grunderna för båda examina. Yrkesexamen för sotare består av fyra obligatoriska delar: sotning av eldstäder och rökkanaler, rengöring av ventilationssystem, kontroll av fastigheters säkerhet, kundservice och skötsel av sotningsföretag.

Utbildning som resulterar i yrkesexamen för sotare kan ordnas av yrkesläroanstalter och yrkesutbildningscentrer för vuxna. Yrkesläroanstalterna ordnar för närvarande inte skolliknande undervisning för sotare. Teoretisk utbildning som förbereder för yrkesexamen ordnas av Sotningsbranschens Centralförbund och det praktiska kunnandet skaffar sotarna i regel i form av läroavtalsutbildning.

Examenskommissionen för husteknik och VVS-installation, som tillsätts av Utbildningsstyrelsen, svarar för ordnandet av examina. Examenskommissionen har ingått ett tidsbundet avtal om det praktiska ordnandet av examen med Tampereen seudun ammattiopisto Tredu. Utbildningsstyrelsen bestämmer vad den fristående examen ska innefatta och examenstillfället är öppet för alla.

Antalet personer som har studerat för yrkesexamen för sotare har varierat mycket. Enligt uppgifter från utbildningsförvaltningens statistiktjänst har examen årligen avlagts av 22–49 personer. Under de senaste fem åren avlades sotarexamen av sammanlagt 198 personer. Sammanlagt åtta personer avlade specialyrkesexamen för sotarmästare.

De som nu utbildar sig med hjälp av läroavtal är i regel äldre än dem som normalt studerar inom den grundläggande yrkesutbildningen. De flesta är sådana som ämnar byta yrke och som redan har någon form av grundutbildning. I allmänhet tar det ca två år att studera för yrkesexamen för sotare som läroavtalsutbildning.

Sotningens omfattning och intervaller

Enligt 13 § i räddningslagen ska ägaren och innehavaren av en byggnad samt en verksamhetsidkare i fråga om allmänna utrymmen och sådana arrangemang som tjänar hela byggnaden samt innehavaren av en lägenhet i fråga om utrymmen i hans eller hennes besittning se till att eldstäder och rökkanaler har sotats på det sätt som anges i räddningslagen.

Utöver skyldigheten att sota är en fastighetsägare enligt 13 § i räddningslagen skyldig att se till att stegar, delar av tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning på tak hålls i sådant skick att sotningsarbetet kan utföras säkert. Bestämmelsen togs in i räddningslagen 2011 och den avser att trygga sotarnas arbetarskydd.

I 60 § i räddningslagen föreskrivs vad som ska ingå i sotningsarbetet. Vid sotning rengörs eldstäderna och rökkanalerna och tillhörande delar samt kontrolleras eldstädernas och rökkanalernas skick. I inrikesministeriets förordning om sotning (sotningsförordningen, 539/2005) föreskrivs närmare om vad som ingår i sotningsarbetet.

Sotningsarbetets kvalitet och arbetsmetoderna har i distriktssotningsavtalen bundits till Sotningsbranschens Centralförbunds anvisningar för sotningsarbete. Enligt anvisningarna ska sotningsarbetet motsvara kundens behov och uppfylla minimikraven vad gäller t.ex. okulär kontroll av eldstadens och rökkanalens skick.

I enlighet med 60 § i räddningslagen ska sotaren utfärda ett intyg till kunden över utförd sotning. I sotningsförordningen finns bestämmelser om vilka uppgifter som ska antecknas i intyget.

Räddningslagens 61 § förpliktar sotaren att underrätta inte bara den som företräder fastigheten utan även räddningsverket om sådana fel eller brister som kan medföra brandrisk. Underrättelseskyldigheten innefattar även brister i stegar och säkerhetsutrustning på tak som äventyrar ett tryggt utförande av sotningsarbetet.

Syftet med sotarnas felanmälningar har varit att hjälpa räddningsverken att rikta in övervakningen av fastigheterna utifrån en riskbedömning. Den allmänna praxisen är att räddningsmyndigheten skickar fastigheten en begäran om utredning utifrån sotarens felanmälan. Sotarnas aktivitet när det gäller att göra felanmälningar till räddningsverket varierar och är i stor utsträckning beroende av den enskilda sotaren.

I flera räddningsområden underrättar distriktssotarna räddningsverket även om att de inte har kunnat sota en fastighet. Dessa s.k. meddelanden om förhinder är inte sådana felanmälningar som avses i 61 § i räddningslagen, utan de grundar sig på gammal praxis som skapades redan under kommuntiden.

Bestämmelser om intervallerna mellan sotningar finns i sotningsförordningen. Intervallerna är bundna till det bränsle som används och på vilket sätt byggnaden används. Huvudregeln är att fastigheter ska sotas varje år. Intervallerna mellan sotning i fritidsbostäder och bastubyggnader i privat bruk är tre år. Därtill ska eldstäder och rökkanaler som har stått oanvända i tre år sotas innan de tas i bruk.

Enligt bedömningar från Sotningsbranschens Centralförbund finns det sammanlagt ca 3,5 miljoner eldstäder att sota. Enligt uppgifter från räddningsverken ska sotning varje år göras i ca en miljon fastigheter, av vilka största delen är småhus eller fritidsbostäder. Av dessa fastigheter finns ca 10 %, dvs. 100 000, i områden där det för närvarande inte ordnas sotning i form av distriktssotning.

Enligt de uppgifter som räddningsverken 2013 blev tillfrågade om, görs sotning i distriktssotningsområdena varje år i genomsnitt i 700 000 fastigheter, vilket innebär att sotning utförs till ca 70–90 %. I områden som faller utanför distriktssotningen utförs sotning enligt enkäter från Sotningsbranschens Centralförbund till ca 60 %. Utifrån dessa uppgifter utförs sotning varje år i sammanlagt ca 760 000 fastigheter.

I fråga om enskilda objekt kan räddningsverket på basis av 59 § 4 mom. i räddningslagen tillåta att någon annan än en sotare utför sotningen. Räddningsverken har tillåtit s.k. egensotning i allmänhet när det har varit fråga om sotning av sotarens egen byggnad. I industriobjekt som kräver specialutrustning och specialkompetens är egensotning i allmänhet tillåten. Egensotning har dessutom kunnat tillåtas i exempelvis vildmarksstugor p.g.a. långa avstånd.

Avgiften för sotning

När ett räddningsområde ordnar sotningstjänster antingen som räddningsområdets eget arbete eller så att tjänsterna utförs av en tjänsteproducent som räddningsområdet valt, dvs. som distriktssotning, bestämmer räddningsområdet den sotningsavgift som tas ut i enlighet med 59 § i räddningslagen. Sotningsavgifterna består av ett antal enheter som bestämts för de olika åtgärderna och av ett fast enhetspris. När det gäller taxabeslut har det beslutats om ett skattefritt enhetspris och det minimiantal enheter som ska debiteras. I fråga om enhetsantal hänvisas det i taxabesluten ofta till Sotningsbranschens Centralförbunds modell för enhetsantal vid sotning. Sotningsföretagen höjer den summa som faktureras med den mervärdesskatteandel som gäller vid tidpunkten i fråga (för närvarande moms 24 %).

I räddningsområdenas taxabeslut är minimiantalet enheter i regel 45 enheter, vari ingår rengöring och kontroll av minst en eldstad och en rökkanal. I tre räddningsområden är minimiantalet enheter 60 (Södra Savolax, Södra Österbotten och Lappland) och i ett räddningsområde 55 enheter (Egentliga Tavastland). De skattefria enhetspriserna varierar för tillfället mellan 0,72 och 0,79 euro, vilket innebär att skillnaderna mellan olika områden är nominella. I tre räddningsområden tillämpas två olika taxor på grund av långa avstånd (Kajanaland, Uleåborg-Nordöstra Österbotten, Lappland). I princip har räddningsområdena justerat enhetspriset varje år.

När sotningstjänsterna ordnas på annat sätt än som räddningsverkets eget arbete eller genom distriktssotning kommer sotningsföretaget och beställaren överens om avgiften för sotning. I områden med fritt utbud på sotningstjänster har priserna varit på samma nivå som priserna för distriktssotning, men variationer har förekommit.

Tillsyn

I räddningslagen föreskrivs inte om tillsyn över sotningsföretag och sotningstjänster. När det gäller distriktssotningssystemet har räddningsverken i praktiken övervakat att sotningsavtalen fullgörs. I systemet med fri sotning förekommer något motsvarande inte.

Räddningsverken har ordnat årligen återkommande möten med sotarna i sitt område. På mötena har aktuella frågor inom sotningsbranschen behandlats.

I distriktssotningssystemet har kommuninvånarna gett respons på sotningstjänsterna och sotarna till räddningsverket. I de områden som inte omfattas av distriktssotning har dessa kundklagomål i praktiken upphört helt.

Oberoende av sotningssystem har räddningsverket till uppgift att övervaka att den sotningsskyldighet som förelagts byggnaders ägare och innehavare iakttas. I syfte att underlätta genomförandet av övervakningen föreläggs sotningsföretag i 62 § i räddningslagen skyldighet att föra förteckning över de objekt som sotats och att på begäran avgiftsfritt lämna uppgifter om detta till räddningsverket. Sotningsförteckningens uppgifter ska sparas i tio år.

Räddningsverken har övervakat fullgörandet av distriktssotningsavtalen och sotningsskyldigheten på ett allmänt plan i och med att distriktssotarna på begäran eller på basis av sotningsavtal har lämnat in ett sammandrag över utförda sotningar under året till räddningsverken. Vissa räddningsverk har kunnat använda sotarnas sotningsförteckningar som hjälp vid riktandet av fastighetsövervakningen. I regel har räddningsverken övervakat att fastigheternas sotningsskyldighet fullföljs i samband med brandsyn i småhus och med hjälp av s.k. egenkontroll, där det till fastigheterna postas en säkerhetskontrollblankett med anvisningar som ska returneras.

Sotning på Åland

Enligt självstyrelselagen för Åland (1144/1991) har landskapet lagstiftningsbehörighet i fråga om räddningsväsendet. Bestämmelser om sotning finns i räddningslagen för landskapet Åland (106/2006) och i räddningsförordningen för landskapet Åland (111/2006).

Rikets och landskapet Ålands sotningsbestämmelser motsvarar i huvudsak varandra. En sotare ska ha yrkesexamen och föra en sotningsförteckning, och sotaren ska underätta sotningsobjektet och kommunens räddningsmyndighet om sådana fel som han eller hon observerar och som orsakar fara. Fastighetsägare och fastighetsinnehavare har förelagts skyldighet att sota eldstäder och rökkanaler, och den kommunala räddningsmyndigheten beslutar om ordnande av sotning i sitt område.

Fram till 2006 var ordnandet av sotning på kommunernas ansvar på Åland. I och med den nya räddningslagen överfördes sotningsskyldigheten på fastighetsägarna. Detta har resulterat i minskat antal sotningar, vilket har återspeglats i sotarnas arbetssituation och i verksamhetens lönsamhet. Många sotare har upphört med verksamheten och Åland har drabbats av sotarbrist, och invånarna har svårt att få sotartjänster. Som lösning på problemet har det föreslagits att sotningsutbildning ska ordnas på Åland i samband med yrkesläroanstalten. I Finland har det inte funnits svenskspråkig sotarutbildning, och därför har sotarna på Åland skaffat sin yrkesexamen för sotare genom studier i Sverige.

På Åland beslutar landskapsregeringen om den avgift som ska tas ut för sotning. Enhetspriset för sotning är 0,73 euro + moms, vilket motsvarar prisnivån i riket. I stället för minimienhetspris används på Åland en s.k. grundavgift som är 21 enheter på landsbygden och i skärgården, 17 enheter inom staden och 20 enheter i fritidsbostäder. Utöver enheten för utfört arbete faktureras det även för sotarens resekostnader, och därför kan avgiften för sotning variera beroende på om sotaren har andra fastigheter att sota i närheten eller om han eller hon kommer till sitt uppdrag längre ifrån.

På Åland har det förts en diskussion om distriktssotningens monopolställning och att praxisen förhindrar konkurrens och kundens möjlighet att själv välja serviceproducent.

1.2 Lagstiftning i vissa länder

I de flesta europeiska länder finns det ingen speciallagstiftning om ordnandet av sotningstjänster eller skyldigheten att sota fastigheter. Beroende på klimatförhållandena utförs det i Sverige och Norge sådan sotning som kan jämföras med den som utförs i Finland.

Sverige

I Sverige har sotningen långa traditioner, och den har varit noggrant reglerad. Liksom i Finland har sotningsfunktionen haft karaktären av myndighetsverksamhet, fastän arbetet har utförts av självständiga företagare. Den senaste stora lagstiftningsreformen som gällde sotning gjordes 2004, då lagen om skydd mot olyckor (LSO 2003:778) trädde i kraft. I samband med reformen indelades sotning i rengöring och brandskyddskontroll. Bestämmelser om innehållet i och intervallerna mellan rengöringsarbetet och kontrollerna finns i en föreskrift från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, MSB. Kommunen bestämmer de avgifter som ska tas ut för rengöring och brandskyddskontroll. Avgiften för sotning av en eldstad och en rökkanal i småhus har varit ca 50 euro och för kontroll ca 70 euro.

Vid rengöring avlägsnas material som kan börja brinna från rökkanalen och eldstaden för att inte sotbrand ska uppstå. Intervallerna bestäms från kommun till kommun och de är beroende av klimatförhållandena och miljön. I regel iakttas de riksomfattande rekommendationerna.

Vid brandskyddskontroll bedöms eldstadens och rökkanalens säkerhet ur brandsäkerhetssynvinkel. Brandskyddskontrollen betraktas som en del av förebyggandet av olyckor och tillsyn som utförs av kommunerna. Brandskyddskontroll får utföras endast av en sotare som godkänts av kommunen. De fastställda intervallerna mellan brandskyddskontrollerna är två, fyra eller åtta år beroende på typ av eldstad och dess användningssätt. En eldstad som inte har kontrollerats regelbundet får inte användas.

Med avvikelse från Finland är s.k. egensotning av fastigheter allmän i Sverige, och den har ökat från år till år. Kommunen, dvs. i praktiken räddningsverket, beviljar tillstånd för egensotning. I vissa kommuner påminner tillståndsförfarandet främst om ett anmälningsförfarande, och tillstånd har oftast beviljats. I vissa andra kommuner är till-

ståndsörfarandet igen striktare, och tillstånd har nästan inte alls beviljats. Enligt uppskattningar har i genomsnitt 1 % av fastigheterna fått tillstånd för egenotning. Enligt kommunerna snedvrider egenotning konkurrensen i relation till en företagare som har ingått sotningsavtal med kommunen.

I Sverige har sotningen inte släppts fri för konkurrens främst av politiska orsaker, men diskussioner har dock förts i många år. Problemen med det nuvarande systemet är likadana som i Finland med de s.k. vilda sotarna, som tillhandahåller sotningstjänster i områden där kommunen har valt sotare.

Norge

I Norge har kommunerna förelagts uppgiften att sköta sotningen av eldstäder och rökkanaler. En kommun kan låta en tjänsteproducent utanför kommunen utföra sotningsarbetet, men ansvaret för arbetet kvarstår hos kommunen.

Regleringen av sotning blev mindre strikt genom den föreskrift om förebyggande av brand (Forskrift om brannförebygging, FOR-2015-12-17-1710), som trädde i kraft 2016. Kommunen måste se till att rökkanaler och eldstäder som används för uppvärmning av byggnader sotas vid behov. Sotningen ska utföras med yrkesskicklighet för att byggnadens ägare eller användare ska orsakas så lite olägenheter som möjligt av arbetet. Kravet på yrkesskicklighet refererar till sotningsbranschens synpunkter på god praxis. Kommunen ska dessutom se till att säkerheten övervakas vid behov i fråga om de eldstäder som används för uppvärmning av en byggnad. Ett besök som gäller övervakning ska alltid avläggas efter en eldsvåda eller explosion.

Den som äger en byggnad ska underrätta kommunen om nya eldstäder och rökkanaler samt om ändringar som gjorts i gamla eldstäder och kanaler och som påverkar brandsäkerheten. Den som äger byggnaden ansvarar för att eldstaden och rökkanalen fungerar. Ägaren måste även låta bli att använda en eldstad eller rökkanal som medför brandrisk. Till ägarens skyldigheter hör också att se till att sotaren har tillträde till det objekt han eller hon ska sota vid den tidpunkt som sotaren har uppgett. Detta innefattar även en skyldighet att se till att sotningsarbetet kan utföras tryggt på taket.

Fastställandet av intervallerna mellan sotning och övervakning grundar sig på en riskbedömning samt på en bedömning från fall till fall av behovet att sota eldstaden och rökkanalen. När sotningsbehovet fastställs ska kommunen beakta bl.a. eldstadens typ och användningssätt och resultaten av utförda kontroller. I praktiken har intervallerna mellan sotning av bostadsbyggnader varit de rekommenderade fyra åren.

Estland

De krav som gäller för den som använder en fastighet anges i Estland på ett ännu mer detaljerat sätt än i finska författningar. I de estniska författningarna finns bl.a. ett krav på att endast uppvärmningssystem som fungerar säkert och tekniskt får användas, och i författningarna förutsätts att egenotning bokförs.

När det gäller bestämmelserna om intervaller mellan rengöring är utgångspunkten den risk för sotbrand som grundar sig på användningen av eldstaden. Principen är den att sotningsintervallen ska väljas så att risken för sotbrand avhjälpas. När beslut ska fattas om nödvändiga sotningsintervaller hänvisas det till de rekommendationer och anvisningar som eldstadens och rökkanalens tillverkare har meddelat. Om tillverkarens dokumentering inte finns tillgänglig ska sotning utföras varje år. Med undantag för uppvärmningssystem är det tillåtet att sota eldstäder och skorstenar i egnahemshus och sommarstugor själv, eftersom det anses att i ett egnahemshus svarar ägaren själv för sin egen säkerhet. Kontroll och sotning av eldstäder ska dock utföras med fem års intervall av en yrkeskunnig sotare. Sotaren ska göra felanmälningar till räddningsverket inom tio dagar från sotningen.

Sotare ska ha ett intyg över sin yrkeskompetens. Innan ett sotningsföretag inleder sin verksamhet ska det göra en anmälan till räddningsverket antingen elektroniskt eller på papper. Fastighetsägarna kan kontrollera sotarens behörighet på en webbplats där inte bara sotarna registreras utan även behörigheten för personer som arbetar i alla andra reglerade branscher.

1.3 Bedömning av nuläget

Behovet av att se över bestämmelserna om sotning har diskuterats redan länge. Bestämmelserna om sotning har i praktiken senast setts över 1999, då ansvaret för sotning av fastigheter överfördes från kommunen till fastighetsägaren. Samtidigt ökades kommunens alternativ i fråga om ordnandet av sotningstjänster. Syftet med de ändringar som gjordes då var att framhäva fastigheternas eget ansvar för sin brandsäkerhet och att förenkla de bestämmelser som gäller företagsverksamhet genom att möjliggöra ett sotningssystem som grundar sig på ett fritt utbud. Syftet med dessa ändringar har i praktiken inte förverkligats på det sätt som det var tänkt.

Konkurrens- och konsumentverket har i olika sammanhang fört fram konkurrensproblemen i sotningsbestämmelserna. Distriktssotningssystemet exkluderar kundens valfrihet och nya företagares etablering i branschen. Inte ens regelbunden konkurrensut-sättning enligt upphandlingslagen eliminerar dessa problem helt och hållet.

Noggrannare statistiska uppgifter som beskriver nuläget finns i olika bakgrundspro-memorior på inrikesministeriets webbsidor.

Ordnande av sotningstjänster

I största delen av landet tillämpas ett distriktssotningssystem där räddningsverket konkurrensutsätter och väljer lokala sotningsföretag och bestämmer avgifterna för sotning. I vissa delar av landet har man redan avstått från distriktssotningssystemet. Erfarenheterna från bl.a. Östra Nyland och Södra Karelen har varit goda: det har funnits tillräckligt med sotningstjänster tillgängliga och till ett skäligt pris även utanför tätorterna.

I gällande lagstiftning finns inga närmare bestämmelser om konkurrensutsättningen av distriktssotning eller om sotningsavtal, det finns inte heller bestämmelser om ordnandet av sotningstjänster eller om tillsynen över tjänster. Om ordnandet av sotningstjänster ska bevaras oförändrat krävs det i praktiken ökad reglering.

I distriktssotningsområdena har villkoren för producerandet av sotningstjänster avtalats i sotningsavtal mellan räddningsverket och sotningsföretaget, men rutinerna har inte till alla delar varit tillräckliga och de har inte grundat sig på lagstiftning. I de områden där man har övergått till fritt utbud på sotningstjänster har räddningsverket inte haft möjligheter att ställa villkor för sotningsföretagens verksamhet. Räddningsverkets ansvar för att sotningstjänsterna ordnas på ett ändamålsenligt sätt har dock gällt även sotningstjänster som står utanför distriktssotningen.

I uppskattningsvis ungefär vartannat räddningsområde är sådana sotare verksamma som har avlagt yrkesexamen och som tillhandahåller sotningstjänster utanför distriktssotningssystemet. Dessa tjänsteleverantörer motiverar sin verksamhet med att distriktssotningen inte fungerar på just det området och att de svarar på efterfrågan på sotningstjänster.

I räddningslagen finns inga medel att i distriktssotningsområdena ingripa i utbudet på sotningstjänster utanför distriktssotningen. Den s.k. vilda sotningen har resulterat i många rättsfall, som har behandlats i domstol som konkurrens- och marknadsföringsbrott.

Trots distriktssotningssystemet kan även andra än distriktssotare utföra sotning, men i detta fall är det fråga om s.k. extra sotning som inte ersätter den lagstadgade regelbundna sotningen. Detta har lett till förvirring även för att försäkringsbolagen endast kräver att sotningen har utförts av en person med yrkesexamen för sotare, och denna kan alltså även vara någon annan än en lokal distriktssotare.

Vid upphandlingen av distriktssotningstjänster har det enligt gällande bestämmelser inte varit möjligt att konkurrera med priset, eftersom det lokala räddningsväsendet beslutar om grunderna för prissättning av sotning. Vid upphandling enligt upphandlingslagen har kvalitativa kriterier använts i stället för priset, t.ex. arbetsredskap, erfarenhet av att arbeta som företagare i sotningsbranschen, distriktssotarerfarenhet, ordnande av jour, annat utbud av tjänster. Dessa kvalitativa kriterier har ansetts gynna större företag som redan är i branschen samt förhindra nya företagare från att etablera sig. För små företag som har förlorat upphandlingen av distriktssotning har detta lett till att de är underleverantörer till större företag. Många företag har även försvunnit helt från sotningsbranschen.

Ett av problemen med distriktssotning är att sotningsdistrikt inte har avreglerats och öppnats upp för konkurrens i tillräcklig utsträckning. Sotningsdistrikt har avreglerats och förklarats lediga att sökas enbart genom pensioneringar i första hand, eftersom sotningsavtalen i regel har varit uppgjorda så att de är i kraft tills vidare. Inte heller innehållet i sotningsavtalen har justerats i vanlig ordning, vilket har gjort det möjligt för

t.ex. sotningsföretag i aktiebolagsform att fortsätta sin verksamhet med ett mycket gammalt sotningsavtal, fastän den faktiska tjänsteproducenten har bytts ut.

Tillgången på sotningstjänster

Genom räddningsväsendets ansvar att ordna tjänsterna samt genom prisreglering har man försökt trygga tillgången på sotningstjänster till ett skäligt pris. Det har ansetts att distriktssotningssystemet tryggar tillgången på sotningstjänster även i glesbygdsområden och att det håller både sotarnas och fastigheternas kostnader på en skälig nivå. Trots distriktssotningen har fastigheter i glesbygden, t.ex. i skärgården, haft svårigheter att få sotare.

Det har förekommit problem på vissa orter med tillgången på distriktssotningstjänster när sotningsavtalen inte har iakttagits och fastighetsägarna och fastighetsinnehavarna inte har fått sotning regelbundet i enlighet med bestämmelserna. Orsaken till detta har bl.a. kunnat vara att den enda sotaren i sotningsdistriktet har haft semester eller varit sjukskriven. Ofta har orsaken även varit att ett distriktssotningsföretag utöver sotningstjänster även har producerat andra tjänster, t.ex. rengöring av ventilationen, och företagets resurser har inte längre räckt till för att företaget ska kunna sköta sotningsdistriktet fullt ut.

Utifrån avtalet har distriktssotaren ansvarat för producerandet av de sotningstjänster som behövs i sotningsdistriktet. Det har dock inte förutsatts av distriktssotaren att han eller hon ska tillhandahålla sotningstjänster vid en tidpunkt som kunden beställer och önskar. Distriktssotningen fungerar som effektivast ur sotningsföretagets synvinkel när sotningen i distriktet kan planeras och utföras systematiskt genom att sotaren går från hus till hus. Ett meddelande om sotning som lämnas i postlådan fungerar för närvarande inte längre i alla lägen när det gäller att informera om tidpunkten för sotning. Många fastigheter ändrar den föreslagna tidpunkten eller låter bli att reagera på meddelandet, vilket leder till att fastigheten blir osotad. Detta tillvägagångssätt har lett till att fastigheternas uppfattning om sotningsskyldigheten har fördunklats. Många föreställer sig fortfarande att sotningen är myndighetsverksamhet, fastän fastigheterna har förelagts skyldighet att se till att sotning utförs och att sotningsarbetet utförs av ett företag. I distriktssotningsområdena förstår inte kunderna heller alltid varför de måste anlita en viss sotare, fastän andra kunder får välja sin sotare fritt.

De nuvarande bestämmelserna om sotningstjänster har inte kunnat garantera en heltäckande sotning, eftersom ca 70–90 % av alla fastigheter som ska sotas i distriktssotningsområdena faktiskt blir sotade varje år. I områden som inte omfattas av distriktssotning ger enkäter vid handen att sotningen förverkligas till ca 60 %. Man kan förmoda att orsaken är att en del av fastigheterna har antagit att de själva fritt får bestämma även sotningsintervallen när ordnandet av sotningstjänster avreglerades.

Den trygghet som prisregleringen i anknytning till distriktssotningssystemet har inneburit är delvis skenbar. Priserna har hållit sig på en låg nivå, men enligt den kundre-

spons som räddningsverken har fått har prissättningsgrunderna och t.ex. definitionen av tillägsarbeten upplevts som otydliga.

Sotningsarbetets omfattning och intervaller

Regelbunden sotning av eldstäder och rökkanaler behövs i första hand för att eldstaden ska fungera bra, rökkanalen ska dra och kombinationen av eldstad och rökkanal ska fungera med en bra uppvärmningseffekt. Med tanke på byggnadernas brandsäkerhet är kontrollen av eldstäders och rökkanalers skick viktigare än rengöringsarbetet. Enbart rengöring av eldstäder och rökkanaler kräver nödvändigtvis inte reglering överhuvudtaget, men kontroll av eldstäders och rökkanalers skick är ett annat slags förpliktelse ur regleringsbehovets perspektiv. Det är dock inte ändamålsenligt att skilja kontrollen av eldstäder och rökkanaler från rengöringen och göra den till en separat åtgärd som i Sverige, eftersom det nuvarande tillvägagångssättet till denna del har fungerat bra och åtgärderna stöder varandra.

När det gäller bestämmelserna om intervaller mellan sotningarna har önskemålet varit ökad behovsprövning, medan tydliga intervaller å andra sidan betraktas vara bättre när det gäller fullgörandet av sotningsskyldigheten. Hur ofta eldstäder och rökkanaler ska sotas bestäms i den nuvarande sotningsförordningen enligt det bränsle som använts och hur fastigheten används och inte enligt det faktiska sotningsbehovet. Huvudregeln är att fastigheter ska sotas varje år. Intervallerna mellan sotning i fritidsbostäder och bastubyggnader i privat bruk är tre år. Användningen av fritidsbostäder har förändrats och blivit åretruntboende i allt större utsträckning, vilket innebär att den i förordningen avsedda sotningsintervallen på tre år ofta inte är tillräcklig. Det är inte entydigt att bestämma en byggnads användningssätt och sotningsintervaller, och ärendet har behandlats i högsta förvaltningsdomstolens avgöranden (HFD 1.2.2012/142 (sotningsintervall), HFD 8.2.2013/529 (egensotning), HFD 8.2.2013/530 (sotningsintervall)).

2 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN

2.1 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN

Det allmänna syftet med denna proposition är att främja byggnaders brandsäkerhet genom att bestämmelserna om sotning av eldstäder och rökkanaler förtydligas och uppdateras.

I propositionen föreslås att räddningslagen ändras så att det lokala räddningsväsendet inte längre ska ha skyldighet att sörja för ordnandet av sotningstjänster. Detta innebär att distriktssotningssystemet upphör. Det föreslås att också prisregleringen i fråga om sotning slopas.

Det gällande kravet på yrkesexamen för sotare kvarstår, men avsikten är inte att föreskriva om några andra villkor för företagsamhet. Det anses att yrkesexamen är tillräck-

lig för att garantera kvaliteten på sotningstjänsterna och sotarnas kompetens för att utföra sotningsarbete.

Skyldigheten för byggnaders ägare och innehavare att se till att sotning utförs ska kvarstå. Det är nödvändigt att bibehålla sotningsskyldigheten ur brandsäkerhetssynvinkel.

Vad som ska ingå i sotningen samt intervallerna mellan sotningarna ska det föreskrivas om på samma sätt som för närvarande, men regleringen ska förtydligas genom att de närmare bestämmelserna lyfts upp från den nuvarande förordningen om sotning till lagnivå. I räddningslagen föreskrivs om intervaller för hur ofta sotning ska utföras, vilka åtgärder som ingår i sotningsarbetet och hurdan sotningsintyg sotaren ska ge till kunden. Genom den detaljerade regleringen vill man säkerställa kvaliteten på sotningen och påverka skäligheten i prissättningen av sotning.

I nuvarande författningar finns inget direkt krav på underhåll av eldstäder och rökkanaler, utan kravet kommer indirekt via sotarens felanmälningar. Det föreslås att detta ska förtydligas genom att det till skyldigheten att sota en fastighet fogas ett uttryckligt krav på att eldstäder och rökkanaler ska hållas i ett sådant skick att de är trygga att använda.

Det föreslås att regelbundenheten i sotningen mer än för närvarande ska bedömas utifrån det faktiska behovet att sota en eldstad. Huvudregeln är att sotning ska utföras minst en gång om året om byggnaden värms upp med ved, tung brännolja eller flera bränslen. När det gäller vedeldade fritidsbostäder förkortas intervallen mellan sotningarna från tre år till ett år om byggnaden används utanför sommartid. Sotningen av övriga eldstäder ska basera sig på behov, men sotning ska ändå utföras minst vart tredje år. Detta förenklar och förtydligar bestämmelserna samt framhäver ägarens och innehavarens eget ansvar för byggnadens säkerhet.

Räddningsverket övervakar att skyldigheten att sota en fastighet fullgörs på samma sätt som för närvarande, men det ska inte heller i fortsättningen föreskrivas om tillsynen över sotningsföretag i räddningslagen. På sotningstjänster tillämpas konsumentskyddslagen (38/1978) och lagen om tillhandahållande av tjänster (1166/2009). Besvär som gäller innehåll, pris och marknadsföring i fråga om sotningstjänster riktas till konsumentombudsmannen på samma sätt som inom andra servicesektorer.

I propositionen föreslås det att man avstår från sotarnas praxis att skicka felanmälningar till räddningsverket. För närvarande underrättar sotarna både fastighetens företrädare och räddningsverket om fel som de observerat och som medför brandrisk. Räddningsverket har efter att ha fått sotarens felanmälan skickat en begäran om utredning till fastigheten och vid behov förelagt eldstaden med uppvärmningsförbud. Det anses inte längre att detta förfarande är nödvändigt, eftersom det väsentliga är att fastigheten informeras om observationerna och vidtar de åtgärder som behövs. Ändringen minskar både sotningsföretagens och räddningsmyndigheternas uppgifter och administrativa börda.

Bestämmelser om skyldigheten för byggnaders ägare och innehavare att sota sin fastighet finns i 3 kap. i räddningslagen och bestämmelser om vad som ingår i sotningsarbetet finns i lagens 9 kap. Det är inte ändamålsenligt att ändra strukturen i räddningslagen i detta skede, eftersom inrikesministeriet bereder en reform av räddningslagen i anknytning till landskapsreformen.

Anknytning till regeringsprogrammet

Slopandet av distriktssotningssystemet, som ordnas av det lokala räddningsväsendet, under 2017 ingår i det åtgärdsprogram som avser att minska kommunernas uppgifter och skyldigheter. Åtgärdsprogrammet är ett led i en av regeringens reformer som gäller gallring av kommunernas, landskapens och hela den offentliga förvaltningens kostnader.

Slopandet av distriktssotningssystemet ingår i ett program för konkurrenskraften på hemmamarknaden som hänför sig till regeringens spetsprojekt ”Konkurrenskraften stärks genom förbättrade förutsättningar för näringsliv och företagande”.

Omarbetningen av sotningsregleringen är även ett led i genomförandet av regeringens spetsprojekt som gäller avveckling av normer och vars mål är att underlätta företagens verksamhet och medborgarnas vardag genom att regleringen förenklas och förnyas.

2.2 Alternativ

Ansvar för att ordna sotningstjänster kvarstår hos räddningsverken

Ett av de alternativ som har utretts i samband med beredningsarbetet är att bibehålla ansvaret för att ordna sotningstjänster hos det lokala räddningsväsendet, dvs. i praktiken hos räddningsverken. Den nuvarande regleringen är som sådan inte tillräcklig för att sotningstjänsterna ska kunna ordnas på behörigt sätt med beaktande av konkurrens- och konsumentskyddssynpunkterna, och därför föreslås det att bestämmelserna i räddningslagen ska preciseras och kompletteras.

Det behövs noggrannare bestämmelser om räddningsverkens uppgifter och om innehållet och villkoren i sotningsavtalen. Konkurrensutsättningen av sotningsavtal måste skötas på det sätt som upphandlingslagen förutsätter. Sotningsavtalen ska ingås för en viss tid, ett av villkoren i avtalet ska vara säkerställande av tillgången på tjänster och det ska ställas tydliga villkor för hävande av avtal. För att sotningsföretagens likvärdiga verksamhetsbetingelser ska tryggas måste tillsyn över sotningstjänster ordnas även inom det fria utbudet av tjänster.

Av räddningsverken kräver detta tilläggsresurser för ordnandet av och tillsynen över sotningstjänster. På grund av den administrativa bördan kommer antalet sotningsdistrikt att minska, vilket har en centraliserande verkan på företagsverksamheten. Det är sannolikt att man i allt fler områden avstår från distriktssotningssystemet och övergår till fritt utbud av sotningstjänster.

Sotningstjänsterna blir tillståndspliktiga

Ett alternativ som har varit aktuellt vid beredningen är att det ska krävas tillstånd eller anmälan för att sotningstjänster ska få tillhandahållas eller sotningsarbeten utföras. Tillståndsplikt har i andra branscher motiverats med bl.a. behovet att kunna försäkra sig om att verksamhetsidkaren är kompetent och yrkesskicklig samt med behovet att kunna ordna tillsynen över företagets verksamhet på ett effektivt sätt. Som bransch betraktat kan tillhandahållandet av sotningstjänster inte i fråga om kravnivå eller karaktär jämföras med tillstånds- eller anmälningspliktiga näringar. Med tanke på vad som ingår i sotningsarbetet är det inte motiverat att sotare eller sotningsföretag ska föreläggas andra behörighetsvillkor utöver yrkesexamen.

Sotningsbranschens Centralförbund har föreslagit ett tillståndssystem där ett landskap beslutar om tillstånd för sotningsföretagen samt om verksamhetsområdena. Enligt förslaget ska en sotningsföretagares behörighetsvillkor vara specialyrkesexamen för sotarmästare. Ett tillståndsförfarande av detta slag begränsar kraftigt nya företags etablering i branschen, och koncentrerar företagsverksamheten hos större företag. Vid beredningen har det inte framkommit något som motiverar en begränsning av sotningsföretags verksamhet geografiskt eller kvantitativt.

Bestämmelser om sotningsarbete och fastigheters skyldigheter

Vid beredningen utreddes det alternativ som innebär att det inte föreskrivs om vad som ska ingå i sotningsarbetet eller om intervallerna, utan sotning jämföras med andra underhålls- och servicearbeten i byggnader. I byggnader finns många olika anordningar och system som kräver regelbunden och yrkesskicklig service och underhåll utan att det finns detaljerad lagstiftning om dem.

Vad beträffar sotning har man kommit fram till att rätt detaljerad reglering fortfarande är motiverad av brandsäkerhetsskäl och särskilt ur konsumentskyddssynvinkel. De flesta kunder som anlitar sotningstjänster är privathushåll, som nödvändigtvis inte har förutsättningar att själva bedöma behovet av sotning av en eldstad eller rökkanal, eller vilka åtgärder som ska ingå i sotningsarbetet. Till denna del har den nuvarande regleringen upplevts vara tydlig och tillräckligt enkel.

I samband med beredningen har det föreslagits att det i räddningslagen även ska föreskrivas om ibruktagningsbesiktning av eldstäder och rökkanaler, i vilken ingår bl.a. besiktning av eldstäders och rökkanalers förenlighet. I detta förslag föreslås dock inte att tillämpningsområdet för räddningslagen ska utvidgas till byggregleringen.

Ett utkast till miljöministeriets förordning som gäller små skorstenars konstruktioner och brandsäkerhet är för närvarande på remiss. I utkastet ställs krav på planering och byggande av skorstenar samt på reparations- och ändringsarbeten. I utkastet ställs också krav på eldstäders och skorstenars förenlighet samt på ibruktagnandet.

Sotningsbranschens Centralförbund har föreslagit att sotningsarbete utöver rengöring av eldstad och rökkanal även ska innefatta annan kontroll som hänförs till boende-

tryggheten, registrering av fastighetens sotningsuppgifter samt meddelande av föreläggande om reparation. I lagförslaget föreslås inte att sotningsföretagens verksamhetsområde och uppgifter ska utvidgas till sådana åtgärder som innefattar utövning av offentlig makt. En utvidgning av uppgifterna kräver att sotningsföretagen regleras avsevärt strängare än för närvarande samt nya former av behörighets- och kompetenskrav. Om sotningsarbetets omfattning breddas höjer detta priset på tjänsten och ökar fastigheternas kostnader, men kan inte motiveras av brandsäkerhetsskäl.

Vid beredningen har det föreslagits att ett eldstadsregister ska inrättas. Fastigheterna meddelar sina eldstäder till registret samt uppgifter om ändringar som utförts på eldstäderna eller uppgifter om att en eldstad tagits ur bruk. Sotarna för in i registret de sotningsarbeten som de utfört och de sotningsintyg som de utfärdat. Utifrån registret övervakar räddningsmyndigheten att sotningsskyldigheten iakttas.

Registrering av eldstäder kan inte motiveras av brandsäkerhetsskäl. Det finns inget behov att övervaka sotningsskyldigheten på ett så heltäckande sätt att räddningsmyndigheten i fråga om varje eldstad skulle behöva veta när den har sotats och vilka fel har observerats i eldstaden. Till denna del kan sotning av eldstäder inte jämföras med t.ex. registrering och besiktning av fordon. Inrättandet och administreringen av ett eldstadsregister är också en betydande kostnadsfråga även i det fall att registret kan införas med räddningsverkens tillsynsregister. Ett riksomfattande tillsynsregister för räddningsväsendet finns inte, men ett sådant har planerats.

3 Propositionens konsekvenser

3.1 Ekonomiska konsekvenser

Avgiften för sotning

När det gäller distriktssotning har räddningsverket bestämt sotningsavgiften, och prisgrunden har varit densamma för alla inom ett område och den har även innefattat resekostnaderna. En gemensam taxa som täcker ett helt område har i praktiken inneburit att invånarna i tätorter i sin sotningsräkning har betalat för sotarnas resekostnader i glesbygden. Tre räddningsverk tillämpar två olika taxor, och avsikten med detta har varit att jämna ut de långa avståndens inverkan på sotningsavgiften.

Den av räddningsverket fastställda sotningstaxan består av ett enhetspris och ett minimienhetsantal som faktureras. De skattefria enhetspriser som räddningsverken har fastställt har varit nästan desamma i hela landet. I regel är det minimienhetsantal som faktureras 45, hos ett räddningsverk är minimienhetsantalet 55 och hos tre är minimienhetsantalet 60.

I och med att distriktssotningen slopas upphör även prisregleringen i fråga om sotning, och sotningsföretagen prissätter i fortsättningen själva sitt eget arbete. Eftersom prissättningsgrunderna ändras är det klart att även priserna kommer att ändras. De faktiska

kostnaderna för producerandet av sotningstjänster kommer sannolikt att bilda den nedre gränsen för priset, medan konkurrensläget på marknaden och efterfrågan på tjänster bildar den övre gränsen för priset. Grunderna för fastställande av det pris som tas ut för sotning kommer sannolikt att variera från ort till ort. Åtminstone till en början antas den allmänna prisnivån rätta sig efter den nuvarande nivån. För närvarande kostar den billigaste sotningen av en eldstad och en rökkanal ca 40 euro i Helsingfors, Kymmenedalen och Österbotten. I Lappland och Södra Österbotten kostar motsvarande sotning något under 60 euro.

I bl.a. Östra och Mellersta Nyland har sotning utförts utan distriktssotning redan i många år. Prissättningen har hållit sig på en saklig nivå. Priserna har följt prisnivån för distriktssotning, men skillnaden mellan det högsta och det lägsta priset har ökat. Enligt de prisuppgifter som Östra Nylands räddningsverk har kännedom om finns det i området både det förmånligaste och det dyraste enhetspriset i landet.

Sotningsföretagens lönsamhet har i fråga om den prisreglerade distriktssotningen grundat sig på sotarens möjlighet att planera i vilken ordning han eller hon sotar fastigheterna i området. När sotningen ändras och blir beställningsbaserad ökar kostnaderna för företagandet, och kostnadsstegringen överförs till de sotningsavgifter som tas ut av kunden t.ex. i form av resekostnader. Sotarna har uppskattat att det för närvarande finns ett behov att höja priset på en sotningsenhet med ca 15–25 %. Prishöjningar av detta slag skulle innebära att sotning av en eldstad och en rökkanal i fortsättningens kostar ca 50 euro i Helsingfors och 75 euro i Lappland.

Med tanke på tjänsteproduktionen är sotning en tjänst som hänför sig till underhållet av en fastighet på motsvarande sätt som t.ex. rengöring av ventilationen, och därför kan man anta att priserna kommer att följa prisnivån för andra tjänster som erbjuds hemmen. Det finns ett tryck uppåt på sotningspriserna särskilt i glesbygden och skärgården.

Företagen brukar i allmänhet konkurrera om lönsamma kunder i lönsamma områden och därför uppstår det nödvändigtvis inte verklig konkurrens mellan flera sotningsföretag utanför tätorter. I detta fall har kunderna i praktiken inte möjlighet att välja bland flera tjänsteproducenter, vilket även kan leda till att priset på tjänster stiger jämfört med nuvarande nivå.

Det är inte ändamålsenligt att reglera priset på sotningstjänster, om inte ordnandet av sotningstjänsterna regleras. Genom att föreskriva om vad som ingår i sotningsarbetet avser man att påverka hur priset på sotning bestäms samt tjänstens kvalitet. Även kravet på yrkesexamen för sotare tryggar kvaliteten på tjänsterna och skyddar konsumenterna.

Via konsumentskyddslagen och lagen om tillhandahållande av tjänster övervakas det att prissättningen är skälig. Räddningslagens detaljerade reglering om vad som ingår i sotningsarbetet och om intervaller innebär att det finns goda förutsättningar för att bedöma t.ex. grunderna för fastställande av priset och marknadsföringen.

Hushållsavdrag

Enligt skatteförvaltningens anvisningar berättigar kostnaderna för lagstadgat sotningsarbete och andra arbetskostnader som hänför sig till sotningen inte till hushållsavdrag. Andra eventuella avdragsgilla underhålls- och grundförbättringsarbeten som en sotare utför i en bostad berättigar däremot till avdrag. Kostnader för arbeten av detta slag är kostnaderna för underhåll av oljebrännaren i en värmepanna, rengöring av värmepanna, mätning av verkningsgraden för värmepanna samt rengöring, mätning, justering och underhåll av ventilationsanordningar. Skatteförvaltningens tolkning grundar sig på högsta förvaltningsdomstolens förhandsavgörande (HFD 6.8.2008/1803).

Eftersom det inte föreslås ändringar i fastigheternas sotningsskyldighet kan inte sotningsavgiften heller i fortsättningen dras av i beskattningen som hushållsavdrag.

Företagens verksamhetsbetingelser

I och med att distriktssotningen upphör förenklas den reglering som gäller sotningsföretagens näringsidkande. Detta tros förbättra företagens verksamhetsbetingelser och göra det lättare för nya företag att etablera sig i branschen. Det uppskattas att antalet sotningsföretag ökar när det blir möjligt att inleda företagsverksamhet och komma in på marknaden utan att man behöver vinna ett anbudsförfarande i ett sotningsdistrikt. För närvarande finns det ca 400 företagare i sotningsbranschen, av vilka ca 335 är verksamma som distriktssotningsföretag. Företagen är mikroföretag, vilket innebär att tre av fyra är enmansföretag.

Den konkurrens som kundernas valfrihet för med sig ställer nya krav på företagens verksamhet och bl.a. på marknadsföringen. Marknadsföringen av tjänsterna underlättas väsentligt av att fastigheternas skyldighet att se till sotningen kvarstår enligt propositionen, och det ska fortsättningsvis finnas detaljerade bestämmelser om sotningsintervallerna och vad som ingår i sotningsarbetet. Å andra sidan gör slopandet av prisregleringen det möjligt att använda prissättning och kvalitet som är bättre än miniminivån som konkurrensmedel.

När upphandlingen av distriktssotning och förandet av sotningsförteckning upphör minskar sotningsföretagens administrativa kostnader, men betydelsen är dock ringa.

Understöd från brandskyddsfonden

Sotningsbranschens Centralförbund har varje år fått understöd från brandskyddsfonden för genomförandet av grund-, vidare- och fortbildning för sotare samt för upplysnings-, handlednings- och rådgivningsverksamhet som främjar räddningsverksamheten och förhindrandet av eldsvådor. Det understöd som beviljades 2016 uppgick till 188 000 euro, varav 126 000 euro hade anslagits för utbildning och 62 000 euro för upplysning och rådgivning.

Ändringen av lagstiftningen om sotning kan inverka på brandskyddsfondens understödspraxis.

3.2 Konsekvenser för tillgången på tjänster

De fastigheter som ska sotas är inte jämnt utspridda över vårt land och det finns även geografiska skillnader i behovet av sotning. I glesbygden används eldstäder oftare än i tätorter. I områden med stadsstruktur används eldstäder främst som en tilläggsvärmekälla och som stämmningshögare. Flest objekt som ska sotas finns i Egentliga Finlands och Birkalands räddningsverks områden.

När räddningsverket svarar för ordnandet av sotningstjänster har tjänsterna i princip varit garanterade för alla fastigheter. I distriktssotningsområden har kunden dock inte själv kunnat välja sotare och ofta inte heller kunnat påverka tidpunkten för när hans eller hennes fastighet ska sotas. Av denna orsak har sotningen kunnat bli ogjord eller sotningsintervallen förlängd.

En ökning av fastigheternas valfrihet och sloandet av prisregleringen upplevs i regel som en bra reform. Vid denna omställning är fastigheternas företrädare dock oroade över huruvida det i fortsättningen är möjligt att även i glesbygden få högklassiga sotningstjänster till ett skäligt pris.

Trots distriktssotningssystemet har fastigheter i glesbygden och t.ex. i skärgården haft svårigheter att få sotningstjänster. I områden där avstånden är långa har sotarna i praktiken t.ex. per telefon försäkrat sig om att de kan komma för att sota.

Det är inte bara de fastigheter som ska sotas som är utspridda över landet, även sotarna är etablerade på olika håll i landet. Om storleken på sotningsföretagen ökar och antalet företagare minskar i den nya situationen, kan detta få konsekvenser för tillgången på tjänster. Sotningstjänsterna är dock inte nödvändigtvis koncentrerade enbart till stora tätorter.

Författningsändringarna från 1999, i vilka ansvaret för att sörja för sotningen överfördes från kommunen till fastigheten, ändrade inte verksamheten i praktiken. Författningsändringarna ändrar inte nu heller företagets verksamhetsätt överallt, och särskilt i glesbygden är stora förändringar nödvändigtvis inte att vänta. De nuvarande distriktssotarna har redan en etablerad kundkrets i glesbygden. Man kan förutse att sloandet av distriktssotningen ökar utbudet på sotningstjänster särskilt i tätorterna.

Regleringen av sotningsintervallerna bestämmer efterfrågan på sotningstjänster. Intervallen förkortas från tre år till ett år i sådana vedeldade fritidsbostäder som används mer än fyra månader om året. I sådana bostadsbyggnader där eldstaden används bara som tilläggsvärmekälla ändras intervallen från årlig sotning till sotning med minst tre års mellanrum. Som helhet betraktat uppskattas de ändrade intervallerna inte ha någon betydande inverkan på efterfrågan på sotningstjänster eller på tillgången på tjänster.

Tillgången på sotningstjänster överallt på samma prissättningsgrunder kan tryggas fullt ut endast om ansvaret för att ordna tjänsterna kvarstår hos en offentlig aktör, t.ex. kommunen eller det lokala räddningsväsendet som för närvarande. Den som ansvarar

för ordnandet av tjänster producerar i detta fall tjänsterna själv, om det inte i något område är möjligt att få ett sotningsföretag att tillhandahålla tjänsterna.

3.3 Konsekvenser för företagen

Regleringen av sotningssystemet inverkar på många olika sätt på sotningsföretagens verksamhet och på företagandet. Det kan antas att distriktssotningssystemet hindrar nya företagare från att etablera sig på marknaden och att det genom konkurrensutsättningen av sotningsdistriktet leder till att producerandet av sotningstjänster koncentreras hos allt fler större företag. Å andra sidan har detta även varit en önskvärd trend, eftersom små enmansföretag är sårbara när det gäller att producera distriktssotningstjänster. Små företag lämpar sig bättre för produktion av tjänster utan de skyldigheter som ingår i ett distriktssotningsavtal.

Distriktssotningen har gjort sotningsbranschen till en ytterst exceptionell bransch, eftersom det nästan inte alls har existerat någon konkurrens i branschen. För sotningsföretagarna har distriktssotningen garanterat en nästan säker näring och företagarens risk har varit ringa. Den sotare som har fått ett distriktssotningsavtal har inte behövt vara rädd för att företagsverksamheten ska misslyckas, så länge han eller hon har haft kostnaderna för verksamheten under kontroll.

Enligt propositionen slopas distriktssotningssystemet. Det föreslås inte heller något nytt tillståndsförfarande av något annat slag. Det kan uppskattas att detta ökar antalet sotningsföretag när det blir möjligt att inleda företagsverksamhet och komma in på marknaden utan att man behöver vinna ett anbuds-förfarande.

Slopan det av distriktssotningen kan locka tillbaka sådana sotare till branschen som har flyttat över till andra uppgifter efter att de t.ex. förlorat ett anbuds-förfarande. Att vara verksam som sotare med uppgiften som bisyssla föreslås vara lättare än tidigare.

För de nuvarande distriktssotarna är reformen en stor förändring i verksamhetsmiljön. Sotningsföretagarna blir tvungna att anpassa sig till en situation där man konkurrerar om kunderna, marknadsför verksamheten, utvecklar tjänsterna och satsar på arbets-kvaliteten. Den nya situationen innebär dock en möjlighet för företag att söka lönsamhet när de geografiska begränsningarna för verksamheten och prisregleringen slopas.

Enligt sotarna ökar reformen osäkerheten i fråga om utkomsten, vilket kan avspeglas sig i bl.a. det antal arbetstagare som anställs och därigenom i ett minskat utbud på sotningstjänster.

Enligt förslaget bibehålls sotarnas behörighetsvillkor på nuvarande nivå. Detta innebär att alla nuvarande sotare kan fortsätta att utöva sitt yrke.

Trots all information är det möjligt att nivån på utförandet av sotning i fastigheter sjunker från nuvarande nivå när distriktssotningen upphör. Om sotning utförs till 60 % i alla nuvarande distriktssotningsområden innebär detta ca 587 000 fastigheter som ska sotas med nuvarande sotningsintervaller. I detta fall sotas det ca 170 000 fastigheter

mindre varje år. Detta inverkar både på efterfrågan på sotningstjänster och på behovet av yrkeskunniga sotare. För att en sotare ska vara sysselsatt året om förutsätts det ca 1 200–1 500 fastigheter som ska sotas varje år. För närvarande sysselsätter branschen ca 700–800 sotare.

Undervisnings- och kulturministeriet bereder en reform av yrkesutbildningen, och som ett led i denna reform kommer strukturen för sotarnas och sotarmästarnas utbildning att ändras så att den blir likadan som den övriga yrkesutbildningen. Den enda vägen att studera till yrkesexamen för sotare har hittills gått via läroavtalsutbildningen. Sotarexamen avläggs även i fortsättningen som en fristående examen i nuvarande form och studierna har sin tyngdpunkt i arbetslivsorienteringen. Utbildningsreformen kan bredda möjligheterna att utbilda sig för branschen, men i detta skede är det omöjligt att bedöma vilka konsekvenser reformen har för sotarnas utbildning och antalet examina. Konsekvenserna beror bl.a. på om läroanstalterna tar in sotarutbildningen i sitt urval som en del av yrkesexamen inom husteknik, eftersom det är planerat att sotarexamen ska sammanslås med yrkesexamen inom husteknik. Beslut har inte ännu fattats om hur examen ska utformas och om de nya examensbenämningarna. Den nya examensbenämningen kan eventuellt bli ”yrkesexamen inom husteknik, kompetensområdet för sotare”. Den nya examensbenämningen avses träda i kraft den 1 januari 2019.

De ändringar som föreslås i räddningslagen ändrar verksamhetsmiljön i sotningsbranschen på ett sådant sätt att det i fortsättningen kan vara större efterfrågan på en mer skolliknande undervisning för sotare. Många sotningsföretagare har inte varit villiga att skola upp konkurrenter till sig själva. Små sotningsföretagare har nödvändigtvis inte själva kunnat sysselsätta de sotarelever som de utbildat, medan större företag inte nödvändigtvis har fått den arbetskraft de behöver. Då möjligheterna att bli sysselsatt i branschen har varit begränsade har det inte heller funnits någon efterfrågan på utbildning.

3.4 Konsekvenser för miljön

I och med att byggbestämmelserna har utvecklats och nya byggsätt och byggmaterial används har sotningens betydelse utvidgats så att den gäller även annat än brandsäkerhet. Sotningens betydelse framhävs även av de allt stramare kraven på energieffektivitet och miljöskydd. Sotningen av eldstäder påverkar inneluftens renhet i en byggnad, energiförbrukningen och miljös renhet.

Regelbunden sotning minskar bränsleförbrukningen och gör att bränslet brinner fullständigt. Det att eldstaden blir sotig beror på att bränslet brinner ofullständigt och det beror i sin tur i allmänhet på dåligt bränsle och på fel förbränningsluft. Utöver brandsäkerheten förbättrar sotningen eldstädernas uppvärmningseffekt och påverkar bl.a. partikelutsläppen.

Vid beredningen av denna proposition har sotningens inverkan på partikelutsläpp och miljöhälsan inte bedömts, utan propositionen har beretts med fokus på byggnaders brandsäkerhet.

3.5 Konsekvenserna för myndigheter

I distriktssotningssystemet har räddningsverkets roll när det gäller ordnandet av sotningstjänster varit central. Räddningsverken har ansvarat för förfarandet med upphandling av sotningstjänster, utarbetandet av sotningsavtal och fastställandet av avgifter för sotningstjänsterna.

I samband med ett förstudieprojekt 2013 ombads räddningsverken ge en uppskattning av de personresurser som krävs för de arbetsuppgifter som hänför sig till sotning. Personresurserna varierar kraftigt mellan de olika räddningsverken. Räddningsverken har sammantaget använt ca två årsverken för att sköta uppgifter som hänför sig till sotning.

För räddningsverkens del gäller de arbetsuppgifter som hänför sig till sotning i huvudsak behandlingen av kundklagomål om sotning och felanmälningar som kommit från sotarna. Till arbetstiden räknas även beslut om sättet att ordna sotning, konkurrensut-sättning av sotningsdistrikten, ingående av och tillsyn över sotningsavtal, sotarträffar, beslut om prisgrunderna för distriktssotning samt behandling av fastigheters ansökn-inger om egen-sotning. När distriktssotningen upphör sköter inte räddningsverken längre dessa uppgifter.

I fortsättningen koncentreras räddningsverkens uppgifter till tillsynen över fastigheter-nas sotningsskyldighet samt till rådgivning och styrning. Särskilt vid omställningen behövs extra satsningar på säkerhetsinformationen. Även tillsynspraxisen behöver an-passas till den nya situationen.

Fastigheternas ägare ska komma ihåg att beställa de sotningstjänster som behövs. För att detta ska kunna genomföras behövs avsevärt mera rådgivning och information. Kommunikationen kan genomföras på olika sätt och olika språk för att informationen ska nå fastigheterna på bästa möjliga sätt.

Inom ramen för distriktssotningssystemet har räddningsverken behandlat de kundkla-gomål som gäller sotningstjänster. Kundklagomålen har gällt kvaliteten på sotningsar-betet, hur prydligt arbetet har utförts, kundservicen, möjligheten att komma i kontakt med sotaren eller komma överens om tidpunkten för sotning. I fortsättningen kommer dessa kundklagomål inte längre till räddningsverket, eftersom räddningsverket inte övervakar dem som producerar sotningstjänster.

Klagomålen om sotningstjänster styrs till konsumentmyndigheterna, om kunden inte själv förmår komma överens med det företag som har utfört arbetet. För närvarande har konsumentombudsmannen övervakat marknadsföringen av konsumenttjänster och tillvägagångssättet i ett kundförhållande ur konsumentskyddets synvinkel. Reformen kan i viss mån öka arbetsbördan för konsumentombudsmannen och de konsumentråd-givningar som finns i anslutning till magistraterna.

3.6 Samhälleliga konsekvenser

Bestämmelserna om sotning kom till vid en tid då byggnaderna värmdes med fast bränsle eller olja. Användningen av eldstäder som huvudsaklig uppvärmningsform har minskat med undantag för mer landsbygdslika områden. Enligt Statistikcentralens statistik värmdes år 1970 närmare 90 % av byggnaderna med antingen fast bränsle eller olja. År 2015 hade andelen för dessa byggnader sjunkit under 40 %. Användningen av fast bränsle, dvs. ved, har skiftat från huvudsaklig uppvärmningskälla till tilläggsvarmekälla. Oljeuppvärmning som huvudsaklig uppvärmningsform har relativt sett minskat, men sett till antal är oljeuppvärmningen för närvarande nästan lika utbredd som för 45 år sedan.

Enligt räddningsväsendets statistik har ca 15 % av alla byggnadsbränder och fall av risk för byggnadsbrand i samband med eldstäder och rökkanaler. En orsak till bränder är ofta att eldstaden är olämplig eller att den används oförsiktigt, och sotningen har inte någon direkt inverkan på dessa. Av alla byggnadsbränder och fall av risk för byggnadsbrand är ca en tredjedel, dvs. varje år i genomsnitt trehundra, sotbränder. Antalet bränder som orsakats av skador i eldstäder och rökkanaler är under hundra. Andra orsaker till bränder har varit otillräckligt skyddsavstånd, gnistor eller glödande kol, heta eller glödande föremål eller aska.

Vid sotning avlägsnas förbränningsrester som samlats i rökkanaler och eldstäder, för att dessa inte ska orsaka brandrisk. Utöver rengöringen av rökkanaler och eldstäder ingår i sotningsarbetet okulär kontroll av eldstadens och rökkanalens skick bl.a. vad gäller skyddsavstånd och fel som orsakar brandrisk. Genom kontrollerna försöker man förutse farliga situationer som orsakas av skador.

Sotningen har betydelse särskilt vid förebyggandet av sotbränder. Om en rökkanal drar dåligt eller om kanalens temperatur är låg samlas sot i kanalen. När skräp bränns bildas mest sot i rökkanalerna. Heta rökgaser eller en lämplig gnista kan tända eld på det sotlager som har fastnat i rökkanalen.

Det typiska för sotbränder är att branden hålls i rökkanalen och att den inte sprids till andra ställen än där det börjat brinna. Varje år har 4–6 % av alla sotbränder spritt sig utanför rökkanalen och tänt eld på bl.a. väggar, mellanbjälklag och konstruktioner och isoleringar vid genomföringar. Sotbränder som sprider sig från rökkanalen och utvecklas till byggnadsbrand är vanligare i fritidsbyggnader (där 11 % av sotbränderna har spridit sig) än i bostadsbyggnader (där 5 % av bränderna har spridit sig). Rökkanalens skick har samband med att sotbränder sprider sig utanför rökkanalen. Orsaker till att en rökkanal går sönder kan bl.a. vara kanalens ålder, olämplig användning eller byggnadsfel.

För att fastigheternas brandsäkerhet till denna del ska bibehållas på en hög nivå ses intervallerna mellan sotningar över i propositionen samt även kraven på vad som ska ingå i sotning. Sättet på vilket sotningen ordnas har inte någon inverkan på brandsä-

kerheten, utan en regelbundet och yrkesskickligt utförd sotning och kontroll är det enda som har betydelse.

4 Beredningen av propositionen

4.1 Beredningsskeden och beredningsmaterial

Propositionen har beretts som tjänsteuppdrag vid inrikesministeriet. Beredningen baserar sig på en förstudie där man utredde hur den gällande regleringen fungerar samt behoven av att ändra lagstiftningen. Slutrapporten från förstudien var på remiss i början av 2015, och i anslutning till detta genomfördes även en Dinåsikt-enkät.

Under beredningen har två workshoppar ordnats, den ena för sotare och den andra för räddningsverkens företrädare. Ett mer omfattande informationsmöte hölls den 8 december 2016. Det material som presenterades vid mötena har kunnat läsas på inrikesministeriets webbsidor, där det även har funnits annan information om hur beredningen framskrider.

Konkurrens- och konsumentverket tog den 14 februari 2013 initiativ till omarbetning av lagstiftningen om sotning. I sitt initiativ föreslog verket att distriktssotningssystemet enligt räddningslagen slopas och att man övergår till ett system där en fastighet kan beställa sotning fritt av vilket sotningsföretag som helst. Enligt propositionen kvarstår hos räddningsverken dock fortfarande den sekundära rätten att producera sotningstjänster som räddningsverkets eget arbete. I samband med ändringarna av räddningslagen har konkurrens- och konsumentverket i sina utlåtanden redan tidigare fört fram problemen med sotningssystemet sett ur konkurrens- och konsumentens synvinkel.

Sotningsbranschens Centralförbund lade den 7 oktober 2016 fram ett förslag till nytt sotningssystem. Sotningsbranschens Centralförbund föreslog att produktionen av sotningstjänster ska vara tillståndspliktig. I förslaget ersätts det nuvarande distriktsotningssystemet med lokala tillstånd och det ska föreskrivas att specialyrkesexamen för sotarmästare ska vara behörighetsvillkoret för nya sotningsföretagare. Sotningsföretagens tillstånd och verksamhetsområden ska bestämmas av landskapen, men pris-sättningen släpps fri. Sotningsbranschens Centralförbund föreslog dessutom att sotningsarbete utöver rengöring av eldstad och rökkanal även ska innefatta annan kontroll som hänför sig till boendetryggheten, registrering av fastighetens sotningsuppgifter samt meddelande av ett föreläggande om reparation.

4.2 Remissyttranden och hur de har beaktats

Skriivs efter att förslaget varit på remiss.

5 Samband med andra propositioner

En reform av räddningslagen är under beredning i anknytning till landskapsreformen. Avsikten är att regeringens proposition överlämnas hösten 2017.

DETALJMOTIVERING

1 Lagförslag

13 §. Underhåll av ventilation. I denna proposition föreslås inga ändringar i underhållet och rengöringen av ventilationsanordningar. För tydlighetens skull skiljs rengöring av ventilationen och sotning åt och tas in i separata bestämmelser. Bestämmelser om sotning finns i den nya 13 a §.

13 a §. Sotning av byggnader. Det föreslås att skyldigheten för en byggnads ägare och innehavare att se till att eldstäder och rökkanaler sotas regelbundet kvarstår oförändrad. Det föreslås att skyldigheten att sota byggnader kompletteras med en skyldighet att sörja för att eldstäder och rökkanaler hålls i sådant skick att de kan användas säkert. I praktiken innebär detta att eldstäder ska användas i enlighet med bruksanvisningen och att man måste reagera på sådana fel och brister som sotaren observerar och som kan medföra brandrisk. Om det t.ex. vid sotning upptäcks sprickor i en eldstad eller rökkanal, måste ägaren eller innehavaren förstå att eldstaden inte får användas förrän den har reparerats. På detta sätt framhävs fastigheternas ansvar för sin egen säkerhet.

När det gäller skyldigheten att underhålla stegar, delar av tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning på tak föreslås inga ändringar i bestämmelserna.

Bestämmelserna om sotningsintervaller lyfts upp från förordningen om sotning till lagnivå, vilket gör bestämmelserna tydligare. Det föreslås att fastställandet av intervallerna mellan sotningar ses över så att de bättre motsvarar det verkliga sotningsbehovet, eftersom intervallerna mellan sotningar i de gällande bestämmelserna i första hand beror på hur byggnaden används.

Om byggnadens huvudsakliga uppvärmningssätt är en eldstad som eldas med fast bränsle och byggnaden används mer än fyra månader per år, ska sotning enligt förslaget utföras varje år. Även eldstäder som eldas med tung brännolja eller flera bränslen ska sotas minst en gång per år.

Sotning varje år har varit huvudregeln i gällande bestämmelser. Förslaget innebär att intervallerna mellan sotning av vedeldade fritidsbostäder som används regelbundet förkortas från nuvarande tre år till ett år. Om en fritidsbostad används endast sommartid, kan sotning fortsättningsvis utföras mer sällan, dock minst med tre års mellanrum.

Enligt det föreslagna 3 mom. ska övriga eldstäder än de som ska sotas årligen sotas efter behov med beaktande av eldstadens användning, konstruktion och bränsle. Sotningen ska dock utföras med minst tre års mellanrum. Behovet av sotning av eldstäder och rökkanaler påverkas förutom av eldstadens konstruktion och det bränsle som används dessutom av hur ofta eldstaden används. Om man har för vana att bränna mycket skräp eller fuktig ved har detta stor betydelse för hur sotig rökkanalen blir. När behovet av sotning bedöms vid t.ex. oljeuppvärmning kan man förlita sig på väletablerad praxis.

Precis som för närvarande finns det i räddningslagen inga bestämmelser om sotning av gasdrivna eldstäder och rökkanaler.

För att en eldstad eller rökkanal som stått oanvänd ska få tas i bruk krävs sotning. I detta fall ska tyngdpunkten i sotningsarbetet ligga på kontrollen av eldstadens och rökkanalens skick för att ibruktagandet av dem inte äventyrar byggnadens brandsäkerhet.

27 §. *Det lokala räddningsväsendets och räddningsverkets uppgifter.* Det föreslås att 1 mom. ändras så att skyldigheten för det lokala räddningsväsendet att sörja för att sotningstjänster ordnas behörigt i dess område slopas. Enligt förslaget ska ordnandet av sotningstjänster vara företagsverksamhet enligt principen om fri konkurrens. Byggnadens ägare eller innehavare skaffar de behövliga sotningstjänsterna hos den sotare som han eller hon väljer.

59 §. *Hur sotning ska ordnas.* Det föreslås att paragrafen upphävs. Eftersom det föreslås att det lokala räddningsväsendets ansvar att ordna sotningstjänster enligt gällande 27 § 1 mom. ska slopas, slopas även bestämmelserna om sättet att ordna sotningstjänster. Enligt förslaget kan det lokala räddningsväsendet inte producera sotningstjänster som eget arbete eller komma överens om att skaffa sotningstjänster hos andra tjänste-producenter, dvs. distriktssotare.

Den lokala prisregleringen i fråga om sotningstjänster slopas. Prisregleringen har gällt distriktssotning och sotningstjänster som räddningsverket har producerat som eget arbete. I fortsättningen prissätter sotningsföretagen sina tjänster själva på samma sätt som hittills i det sotningssystem som grundar sig på ett fritt utbud av sotningstjänster. Prissättningen påverkas av vad som ingår i sotningsarbetet enligt 60 §, men det föreskrivs inte om grunderna för hur avgiften bestäms.

Enligt nuvarande 59 § 4 mom. kan räddningsverket dock tillåta att ett enskilt objekt sotas av någon annan än en sotare. Det finns inte längre behov av ett tillståndsförfarande för sotning på egen hand, eftersom byggnadens ägare och innehavare får låta en yrkeskunnig sotare utföra sotningen.

60 §. *Sotningen.* Det föreskrivs om vad som ingår i sotningsarbetet såsom för närvarande, men bestämmelserna förtydligas genom att bestämmelserna i den nuvarande förordningen om sotning lyfts upp på lagnivå.

Det är nödvändigt att i detalj föreskriva om vad som ingår i sotningsarbetet för att kunden ska kunna veta vilka åtgärder som ingår i lagstadgad sotning, och vid behov kan man bedöma om det utförda arbetet motsvarade den beställda tjänsten. När det bestäms vad som åtminstone ska ingå i sotningsarbetet inverkar detta även på grunderna för att bestämma avgiften för sotningen. Dessutom är de krav som ställs på en sotares kompetens i den utbildning som leder till examen bundna till vad som ingår i sotningsarbetet och till den kvalitet som krävs av arbetet.

Enligt det föreslagna 2 mom. ska god sotningssed iakttas vid sotningsarbetet. I de nuvarande avtalen om distriktssotning förutsätts att Sotningsbranschens Centralförbunds anvisningar för sotningsarbete iakttas. Anvisningarna är etablerade och de finns tillgängliga på webbsidorna. I anvisningarna finns krav på sotningsarbetets kvalitet och arbetsmetoder, och de kan anses definiera vad som i praktiken avses med god sotningssed.

Utöver rengöring av eldstäder och rökkanaler ingår i sotningsarbetet kontroll av eldstädernas och rökkanalernas skick av brandsäkerhetsskäl. Det föreslås att det preciseras vad som ingår i kontrollen så att den tydligare ska gälla även skyddsavstånd och sotningsluckornas skick.

Med kontroll avses här observation av eldstadens och rökkanalens skick. I regel förutsätter kontrollen inte att sotaren skaffar specialredskap. Fastän värmekameror används i allt större utsträckning av sotare föreskrivs det dock inte att användningen av dem ska vara obligatorisk. I kontroll som utförs av en sotare ingår t.ex. inte rökprov eller mätning av värmeläckage, utan de räknas som tilläggsarbeten som sotaren kommer överens om med kunden separat.

61 §. Sotningsintyg. Det föreslås på samma sätt som för närvarande bestämmelser om sotarens skyldighet att ge kunden ett intyg över utfört sotningsarbete. De krav som gäller innehållet i ett sotningsintyg lyfts från den gällande förordningen om sotning upp på lagnivå.

I praktiken har sotningsintygen i allmänhet skrivits i form av en räkning, och innehållet i intygen har inte motsvarat syftet med bestämmelserna. I fortsättningen ska sotningsintygen vara mer informativa och kundorienterade. Kunden ska utifrån sotningsintyget kunna veta vilka åtgärder avgiften för sotningsarbetet innefattar och även försäkra sig om att sotningen motsvarar kraven.

Det ska noggrannare än i gällande bestämmelser föreskrivas att kunden ska underrättas om observationer som gjorts vid kontroll i samband med sotningsarbetet. Eftersom räddningsmyndigheterna inte längre underrättas om fel, ska felen och observationerna specificeras och beskrivas i sotningsintyget så tydligt att kunden kan vidta behövliga korrigerande åtgärder eller t.ex. förstå att eldstaden eller rökkanalen inte ska användas, om det finns ett sådant fel i den som medför brandrisk.

Ägaren och innehavaren av en byggnad kan genom sotningsintyget vid behov visa den räddningsmyndighet som utövar tillsyn att sotningen har utförts på behörigt sätt. Det är bra att spara sotningsintyget även med tanke på följande sotning så att sotaren kan bedöma hur eldstadens eller rökkanalens skick utvecklas.

62 §. Sotningsförteckning. Det föreslås att skyldigheten för sotningsföretag att föra förteckning över de objekt som de har sotat upphävs. Det föreskrevs i tiden om sotningsförteckningen för att räddningsverken med hjälp av den skulle kunna övervaka att distriktssotningsavtalen fullgörs. Vissa räddningsverk har använt sotningsförteck-

ningarna vid övervakningen av fastigheter. Kravet på sotningsförteckning lämpar sig endast för distriktssotningssystemet. När det gäller ett fritt utbud av sotningstjänster har räddningsverken inte samma uppföljning av ordnandet och genomförandet av sotningstjänster.

I praktiken har sotningsförteckningens betydelse minskat under de senaste åren. Räddningsverken har övervakat fullgörandet av distriktssotningsavtalen och skyldigheten att sota fastigheter på ett allmänt plan i och med att distriktssotarna på begäran eller på basis av sotningsavtal har lämnat in ett sammandrag över utförda sotningar under året till räddningsverken. Sotningsförteckningarna har lämpat sig dåligt för inriktandet av övervakningen av fastigheter även för att en förteckning har innehållit uppgifter om utförda sotningar men inga uppgifter om de fastigheter som inte har sotats.

63 §. Behörighet för sotare. Det föreslås att det nuvarande kravet på avlagd yrkesexamen för sotare ska kvarstå. Syftet med bestämmelsen är att säkerställa att sotare har tillräcklig kompetens för att utföra sotningsarbetet på ett högklassigt sätt.

Yrkesexamen för sotare delas in i delar som behandlar sotning av eldstäder och rökkanaler, kontroll av fastigheters säkerhet, rengöring av ventilationssystem samt kundservice och skötsel av sotningsföretag. I regel avläggs yrkesexamen för sotare i form av läroavtalsutbildning, varvid sotareleven utför sotningsarbeten under handledning och övervakning av en person med soters behörighet.

Undervisnings- och kulturministeriet bereder en reform av yrkesutbildningen, där strukturen för sotarnas utbildning och examen ändras. Vid reformen slås sotarexamen samman med yrkesexamen inom husteknik, och examensbenämningen kan eventuellt bli ”yrkesexamen inom husteknik, kompetensområdet för sotare”. Den nya examensbenämningen avses träda i kraft den 1 januari 2019. Räddningslagen kommer att ändras på behövligt sätt när beslut om den nya examen och examensbenämningarna har fattats.

Den föreslagna lagen innehåller inte längre det undantag från 2011 som gäller behörigheten för en person som studerar för yrkesexamen att självständigt vara verksam som sotare under sin utbildning. Bestämmelsen är onödig, eftersom arbetsgivaren alltid svarar för det arbete som en läroavtalsstuderande utför samt för arbetsledningen.

93 §. Övervakningsregister. Räddningsverken för ett övervakningsregister för brandsyner och för tillsynen över byggnaders och anordningars användningssäkerhet. I fråga om de uppgifter som förs in i övervakningsregistret föreslås det att hänvisningarna till räddningslagens 61 § som ändras och till 62 § som upphävs ska slopas.

Enligt 61 §, som föreslås bli ändrad, underrättar sotaren inte längre räddningsmyndigheten om sådana fel som han eller hon har observerat vid sotningen, och därför förs dessa uppgifter inte heller längre in i övervakningsregistret. Om räddningsmyndigheten i samband med tillsynen behandlar uppgifter som avses i 61 §, kan de vid behov fö-

ras in i övervakningsregistret som sådana protokollsuppgifter gällande brandsyn som avses i 80 § 4 mom. i räddningslagen.

105 §. Vite och hot om tvångsutförande. I 1 mom. 3 punkten nämns den nya 13 a §, som i detta sammanhang avser sotning och skyldigheten att hålla stegarna i skick.

106 §. Straff. Det föreslås att 1 mom. 13 punkten ändras så att det motsvarar 61 § 2 mom., enligt vilket kunden i sotningsintyget ska underrättas om de fel och brister som observerats vid sotningen.

Enligt förslaget upphävs 1 mom. 14 punkten som obehövlig, eftersom den punkten innehåller en hänvisning till 62 § som föreslås bli upphävd.

2 Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2018.

I anknytning till lagens ikraftträdande upphävs inrikesministeriets förordning om sotning (539/2005).

I lagen föreslås en övergångsbestämmelse med stöd av vilken sotningsavtal som ingåtts mellan det lokala räddningsväsendet och dem som producerar sotningstjänster (distriktsotare) upphör att gälla senast den 1 juli 2018. Bestämmelsen innebär i praktiken en övergångsperiod i de regioner där det fortfarande finns ett gällande distriktsotningsavtal när lagen träder i kraft. I bestämmelsen hänvisas i första hand till den reglering i gällande 59 § som föreslås bli upphävd och som avser ordnandet av sotning, men i bestämmelsen beaktas även motsvarande tidigare bestämmelser om ordnande av sotning som existerade före gällande räddningslag och på basis av vilka sotningsavtal har ingåtts. Övergångsperioden föreslås vara sex månader. Övergångsbestämmelsen innebär för sotare en skälig tid att anpassa sig till den förändrade situationen genom att organisera verksamheten i sitt företag. En längre övergångstid är inte motiverad, eftersom alla sotare som berörs av bestämmelsen efter övergångsperioden kan arbeta som sådana sotare med sotarbehörighet som avses i räddningslagen.

I anknytning till lagens ikraftträdande föreslås det att vad som i 112 § 3 mom. 25 punkten i gällande räddningslag föreskrivs om sotares behörighet ska gälla fortfarande. Enligt nämnda punkt ska den som med stöd av bestämmelser som var i kraft vid ikraftträdandet av räddningslagen eller bestämmelser som upphävts före ikraftträdandet eller med dispens från behörighetsvillkoren har utsetts till en tjänst eller uppgift inom räddningsväsendet eller sotningsverksamheten är behörig att vara verksam i tjänster eller uppgifter i motsvarande uppgiftskategori inom räddningsväsendet eller sotningsverksamheten. Genom den föreslagna bestämmelsen beaktas övergångsbestämmelsen i räddningslagen och rättsskyddet för de personer som genom nämnda bestämmelser har fått behörighet att vara verksamma som sotare trots de krav som anges i 63 § i räddningslagen.

3 Förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordning

3.1 Inledning

Sotning främjar brandsäkerheten som i sin tur kan anses trygga de i 7 § i grundlagen föreskrivna rättigheterna (rätten till liv och personlig frihet och integritet) liksom även den i 15 § i grundlagen föreskrivna rätten till egendom.

I propositionen föreslås att det lokala räddningsväsendets skyldighet att besluta om ordnandet av sotningstjänster i dess område slopas. Den föreslagna ändringen har praktiska konsekvenser för genomförandet av den i 18 § i grundlagen föreskrivna näringsfriheten och för grundlagens 15 §, som tryggar avtalsförhållandenas varaktighet. Enligt övergångsbestämmelsen i lagförslaget upphör de sotningsavtal som tidigare ingåtts med stöd av lagen att gälla senast sex månader från lagens ikraftträdande.

I propositionen föreslås inte att man ska avstå från den sotningsskyldighet som föreskrivs för byggnader, men det föreslås vissa ändringar i innehållet. Sotningsskyldigheten innebär för de aktörer som åläggs skyldigheten en ekonomisk belastning såsom nu är fallet, eftersom sotningsarbetet även i fortsättningen utförs av en sotare som har avlagt yrkesexamen. Sotningsskyldigheten kan dock inte betraktas som en betydande begränsning med tanke på det i 15 § i grundlagen föreskrivna egendomsskyddet, fastän utgifterna för sotningen eventuellt stiger i och med den föreslagna lagstiftningen. Dessutom kan det konstateras att sotningen är en sådan regelbunden underhållsåtgärd för en byggnad som sannolikt även annars skulle ges till en sotare.

3.2 Näringsfriheten

Enligt 18 § 1 mom. i grundlagen har var och en i enlighet med lag rätt att skaffa sig sin försörjning genom arbete, yrke eller näring som han eller hon valt fritt. Kravet på koncession som beviljas av en myndighet för utövande av arbete, yrke eller näring innebär en inskränkning i den näringsfrihet som tryggas i 18 § 1 mom. i grundlagen.

Grundlagsutskottet har i sin praxis ansett att grundlagen utgår från att näringsfrihet ska råda men att tillstånd i undantagsfall kan krävas för näringsverksamhet. En reglering där näringsverksamhet blir beroende av tillstånd måste ske genom lag, och lagen måste också uppfylla övriga allmänna krav på en lag som begränsar de grundläggande fri- och rättigheterna. Inskränkningar i näringsfriheten ska vara exakta och noga avgränsade, och begränsningarnas omfattning och förutsättningarna för dem ska framgå av lagen. När det gäller innehållet har utskottet ansett det viktigt att bestämmelserna om tillståndsvillkor och tillståndets giltighet garanterar en tillräcklig förutsebarhet i myndigheternas verksamhet. Betydelsefullt i detta avseende är bland annat i vilken omfattning myndigheternas befogenheter bygger på bunden prövning eller ändamåls-enlighetsprövning. Dessutom ska myndighetens befogenhet att förena tillstånd med villkor grunda sig på exakta bestämmelser i lag (GrUU 69/2014 rd, s. 2; se även t.ex. GrUU 13/2014 rd).

Då det i propositionen föreslås att det lokala räddningsväsendets skyldighet att ordna sotningstjänster i dess område ska slopas, innebär detta i största delen av landet att det s.k. distriktssotningssystemet slopas. I distriktssotningssystemet har det lokala räddningsväsendet skaffat sotningstjänsterna hos näringsidkare med yrkeskvalifikationer som sotare. I och med den föreslagna lagändringen kommer sotning även framöver att helt och hållet vara marknadsmässig verksamhet som omfattas av fri konkurrens. I detta fall kan vem som helst med sotarbehörighet bedriva sotningsverksamhet.

Det föreskrivs fortsättningsvis om sotares behörighet genom lag. Den som har avlagt yrkesexamen för sotare är behörig som sotare. Den föreslagna regleringen kan som helhet betraktad anses främja genomförandet av näringsfrihet genom att den tillståndspflicht som är bunden till distriktssotningssystemet och som i praktiken begränsar tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna slopas. Kravet på behörighet för sotare motiveras med att yrkesskicklig sotning bäst främjar brandsäkerheten, vilken har konsekvenser för i synnerhet tillgodoseendet av de skyddsintressen som nämns i 7 och 15 § i grundlagen.

3.3 Avtalsförhållandenas varaktighet

Enligt förslaget upphör de avtal som sotningsföretag har ingått med det lokala räddningsväsendet (distriktssotningsavtal) att gälla senast sex månader efter lagens ikraftträdande. Denna övergångstid gör det möjligt för sotningsföretagen att anpassa sig till de ändrade sotningsbestämmelserna, och det kan anses vara skäligt med beaktande av grundlagsutskottets praxis.

Grundlagsutskottet har flera gånger gjort en bedömning av retroaktiva ingrepp i avtalsförhållanden genom lagstiftning. Enligt vedertagen praxis gäller grundlagsskyddet för egendom också kontinuiteten i avtalsförhållanden, trots att förbudet mot att retroaktivt göra ingrepp i avtalsförhållanden inte är en absolut regel. Skyddet för kontinuiteten i förmögenhetsrättsliga rättshandlingar bottnar i tanken att skydda rättssubjektens berättigade förväntningar i ekonomiska frågor. Grundlagsutskottet har brukat anse att det i skyddet för berättigade förväntningar ingår en rätt att lita på att lagstiftningen om viktiga rättigheter och skyldigheter i avtalsförhållandet är bestående och att dessa frågor därför inte kan regleras på ett sätt som urholkar parternas rättsliga ställning i oskälig grad. Det har ansetts att skyddet för berättigade förväntningar och tillitsskyddet accentueras ännu mer när det är fråga om en specialordning som ursprungligen tillkommit genom lag. Bestämmelser som ingriper i skyddet för kontinuiteten i avtalsförhållanden har utskottet bedömt med avseende på de generella villkoren för att få inskränka de grundläggande fri- och rättigheterna, exempelvis med avseende på ett godtagbart syfte och bestämmelsernas proportionalitet (GrUU 57/2014 rd, s. 2, GrUU 2/2014 rd, s. 2).

Grundlagsutskottet har t.ex. i sitt utlåtande om regeringens proposition med förslag till lag om ändring av lagen om öppettider för detaljhandeln och frisersalonger (GrUU 2/2014 rd, s. 3) bland annat konstaterat att utskottet vid bedömningen av huruvida ett förslag är skäligt har haft som praxis att fästa uppmärksamhet vid om övergångstiden

är tillräckligt lång, så att avtalsparterna får möjlighet att anpassa sig till det nya system som införs genom lagändringen. Med hänsyn till att lagstiftaren redan i samband med stiftandet av den gällande lagen syftade till att säkerställa rätten att hålla en ledig dag och till att köpcentren och motsvarande koncentrationer av affärer har haft möjlighet att nå en förhandlingslösning i frågan anser utskottet att den föreslagna övergångstiden på fem månader är tillräcklig.

När det gäller t.ex. besiktningsverksamhet i fråga om fordon har grundlagsutskottet fäst vikt vid det faktum att näringsidkare som har koncession på grundval av den gällande lagen har hunnit investera i utrustning, exempelvis för besiktning av tunga fordon, som inte längre behövs eller som de har liten användning för efter lagändringen. Åtminstone i enskilda fall och på lokal nivå kan detta vara skadligt för lönsamheten och värdet på egendomen enligt grundlagsutskottet. I det rådande läget kan näringsidkaren trots allt inte utgå från att lagstiftningen aldrig ändras, anser utskottet (GrUU 22/2013 rd, s. 4).

Den nu föreslagna övergångsperioden på sex månader motsvarar det som nämns i grundlagsutskottets praxis. Det bör dock beaktas att upphörandet av avtals giltighetstid i förslaget bedömt som en helhet utgör en mer betydande faktor för företagets ställning än beslut om t.ex. öppettiderna för en affär, eftersom det är fråga om bedrivande av affärsverksamhet och investeringar som gjorts i anslutning till affärsverksamheten. Å andra sidan ska de som för närvarande är verksamma som distriktssotare även i fortsättningen vara behöriga att utöva sotaryrket, och det innebär att en längre övergångsperiod än den som föreslås i det avseendet inte kan anses vara motiverad. Även i fråga om modellen för att ordna sotningstjänster har antagandet inte kunnat vara att sotningstjänster alltid ordnas på det lokala planet som ett distriktssotningssystem och att lagstiftningen inte kan ändras.

På basis av det som anges ovan kan den föreslagna lagen enligt regeringens uppfattning stiftas i vanlig lagstiftningsordning.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av räddningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i räddningslagen (379/2011) 59 och 62 § samt 106 § 1 mom. 14 punkten,
ändras 13 §, 27 § 1 mom., 60, 61 och 63 §, 93 § 1 mom., 105 § 1 mom. 3 punkten
och 106 § 1 mom. 13 punkten, av dem 93 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1171/2016,
samt

fogas till lagen en ny 13 a § som följer:

13 §

Underhåll av ventilation

Ägaren och innehavaren av en byggnad samt en verksamhetsidkare ska i fråga om allmänna utrymmen och sådana arrangemang som tjänar hela byggnaden samt innehavaren av en lägenhet i fråga om utrymmen i hans eller hennes besittning se till att ventilationskanaler och ventilationsanordningar har underhållits och rengjorts så att de inte medför risk för eldsvåda.

Genom förordning av inrikesministeriet får närmare bestämmelser utfärdas om ventilationskanaler och ventilationsanordningar som av brandsäkerhetsskäl ska rengöras regelbundet, om tidpunkten för och intervallerna mellan rengöringarna och om hur rengöringen ska utföras.

13 a §

Sotning av byggnader

Ägaren och innehavaren av en byggnad samt en verksamhetsidkare ska i fråga om allmänna utrymmen och sådana arrangemang som tjänar hela byggnaden samt innehavaren av en lägenhet i fråga om utrymmen i hans eller hennes besittning se till att

- 1) eldstäder och rökkanaler hålls i sådant skick att de kan användas säkert,
- 2) eldstäder och rökkanaler sotas regelbundet och professionellt på det sätt som föreskrivs i 9 kap.,
- 3) stegar, delar av tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning på tak hålls i sådant skick att sotningsarbetet kan utföras säkert.

Eldstäder som eldas med fast bränsle ska sotas minst en gång per år, om eldstaden är byggnadens huvudsakliga uppvärmningssätt och byggnaden används mer än fyra månader per år. Även eldstäder som eldas med tung brännolja eller flera bränslen ska sotas minst en gång per år.

Övriga eldstäder ska sotas efter behov med beaktande av deras användningsgrad och konstruktion och det bränsle som används, dock minst med tre års mellanrum.

Eldstäder och rökkanaler som inte används behöver inte sotas. Eldstäder och rökkanaler som har stått oanvända i tre år ska sotas innan de tas i bruk.

27 §

Det lokala räddningsväsendets och räddningsverkets uppgifter

Det lokala räddningsväsendet ansvarar för räddningsväsendets servicenivå, för att räddningsverkets verksamhet ordnas på behörigt sätt och för andra uppgifter som åläggs det i denna lag.

---

60 §

Sotningen

Vid sotning rengörs och kontrolleras eldstäderna och rökkanalerna och tillhörande delar. Kontrollerna förutsätter inte att sotaren har specialredskap.

Vid sotningsarbetet ska god sotningssed iakttas. Sotningsarbetet omfattar

- 1) förberedande åtgärder,
- 2) sotning av eldstäder och rök-, anslutnings- och förbindelsekanaler samt väsentliga tilläggsanordningar,
- 3) kontroll av eldstädernas och rökkanalernas skick och säkerhetsavstånd,
- 4) kontroll av sotningsluckornas skick och täthet,
- 5) rengöring av rökspjäll och kontroll av deras funktion,
- 6) avlägsnande av aska och annat avfall som uppstått vid sotning samt placering på en brandsäker plats, och
- 7) vid behov, öppnande av igensatta rökkanaler.

61 §

Sotningsintyg

Sotaren ska utfärda ett intyg till kunden över utfört sotningsarbete. Av sotningsintyget ska framgå

- 1) sotningsobjektet,
- 2) vem som utfört sotningen,
- 3) tidpunkten för sotningen, och
- 4) vidtagna åtgärder.

I sotningsintyget ska dessutom anges de observationer som gjorts vid kontrollen av eldstäderna och kanalerna. Fel och brister som kan medföra brandrisk ska specificeras så att kunden kan vidta behövliga åtgärder.

63 §

Behörighet för sotare

Den som utför sotningsarbete ska ha yrkesexamen för sotare.

93 §

Övervakningsregister

För tillsynsuppgiften enligt 78 § i anslutning till säkerheten i byggnader och andra objekt och för inspektion av beredskapen enligt 84 § får räddningsverket föra ett övervakningsregister. I registret får föras in uppgifter enligt 15, 16, 19, 21, 42 och 90 § som fått för tillsyn. I registret får dessutom föras in uppgifter som avses i 89 § med undantag av uppgifter som avses i 3 mom. 1 punkten underpunkt a och b i den paragrafen samt uppgift om det yrke som avses i 89 § 2 mom. 2 punkten underpunkt e. I övervakningsregistret får också föras in uppgifter enligt 80 § 4 mom. som antecknats i det protokoll som ska föras vid brandsyn och sådana uppgifter om beredskapsarrangemang som fått vid inspektion av beredskapen enligt 84 §. I övervakningsregistret får föras in externa räddningsplaner som avses i 48 §.

-----

105 §

Vite och hot om tvångsutförande

Den som

-----

3) åsidosätter skyldigheten enligt 13 eller 13 a § att ombesörja underhåll och rengöring av ventilationskanaler och ventilationsanordningar, sotning eller att hålla stegar, tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning i skick,

-----

kan genom beslut av den lokala räddningsmyndigheten åläggas att inom en viss tid rätta till vad som har gjorts eller försumrats. Beslut i ett ärende som avses i 8 punkten fattas dock av regionförvaltningsverket.

-----

106 §

Straff

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

-----
13) åsidosätter skyldigheten enligt 61 § att i sotningsintyget meddela de fel eller brister i eldstäder och rökkanaler som observerats,
-----

ska, om inte gärningen ska betraktas som ringa eller om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans, för *räddningsförseelse* dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna förordning upphävs inrikesministeriets förordning om sotning (539/2005).

Om det lokala räddningsväsendet har ordnat sotningen på det sätt som avses i 59 § 2 mom. 2 punkten i denna lag eller med stöd av motsvarande tidigare bestämmelser genom att skaffa sotningstjänster av en tjänsteproducent, upphör det avtal om sotning (sotningsavtal) som ingåtts mellan räddningsverket och en tjänsteproducent att gälla senast den 1 juli 2018.

Den som med stöd av bestämmelser som var i kraft vid ikraftträdandet av denna lag eller bestämmelser som upphävts före ikraftträdandet har varit behörig till en tjänst eller uppgift som sotare, är även efter ikraftträdandet behörig att vara verksam i tjänster eller uppgifter som kräver yrkesexamen för sotare.

Helsingfors den xx xxxx 20

**Lag
om ändring av räddningslagen**

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i räddningslagen (379/2011) 59 och 62 § samt 106 § 1 mom. 14 punkten, ändras 13 §, 27 § 1 mom., 60, 61 och 63 §, 93 § 1 mom., 105 § 1 mom. 3 punkten och 106 § 1 mom. 13 punkten, av dem 93 § 1 mom. sådant det lyder i lag 1171/2016, samt fogas till lagen en ny 13 a § som följer:

Gällande lydelse

13 §

Sotning och underhåll av ventilation

Ägaren och innehavaren av en byggnad samt en verksamhetsidkare ska i fråga om allmänna utrymmen och sådana arrangemang som tjänar hela byggnaden samt innehavaren av en lägenhet i fråga om utrymmen i hans eller hennes besittning se till att

- 1) eldstäder och rökanaler har sotats i enlighet med 59 §,
- 2) ventilationskanaler och ventilationsanordningar har underhållits och rengjorts så att de inte medför risk för eldsvåda,
- 3) stegar, delar av tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning på tak hålls i sådant skick att sotningsarbetet kan utföras säkert.

Genom förordning av inrikesministeriet får närmare bestämmelser utfärdas om

- 1) eldstäder och rökanaler som ska sotas regelbundet och om tidpunkten för och intervallerna mellan sotningarna,
- 2) ventilationskanaler och ventilationsanordningar som av brandsäkerhetsskäl ska rengöras regelbundet, om tidpunkten för och intervallerna mellan rengöringarna och om hur rengöringen ska utföras.

Föreslagen lydelse

13 §

Underhåll av ventilation

Ägaren och innehavaren av en byggnad samt en verksamhetsidkare ska i fråga om allmänna utrymmen och sådana arrangemang som tjänar hela byggnaden samt innehavaren av en lägenhet i fråga om utrymmen i hans eller hennes besittning se till att *ventilationskanaler och ventilationsanordningar har underhållits och rengjorts så att de inte medför risk för eldsvåda.*

Genom förordning av inrikesministeriet får närmare bestämmelser utfärdas om ventilationskanaler och ventilationsanordningar som av brandsäkerhetsskäl ska rengöras regelbundet, om tidpunkten för och intervallerna mellan rengöringarna och om hur rengöringen ska utföras.

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

13 a §

Sotning av byggnader

Ägaren och innehavaren av en byggnad samt en verksamhetsidkare ska i fråga om allmänna utrymmen och sådana arrangemang som tjänar hela byggnaden samt innehavaren av en lägenhet i fråga om utrymmen i hans eller hennes besittning se till att

- 1) eldstäder och rökkanaler hålls i sådant skick att de kan användas säkert,*
- 2) eldstäder och rökkanaler sotas regelbundet och professionellt på det sätt som föreskrivs i 9 kap.,*
- 3) stegar, delar av tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning på tak hålls i sådant skick att sotningsarbetet kan utföras säkert.*

Eldstäder som eldas med fast bränsle ska sotas minst en gång per år, om eldstaden är byggnadens huvudsakliga uppvärmningssätt och byggnaden används mer än fyra månader per år. Även eldstäder som eldas med tung brännolja eller flera bränslen ska sotas minst en gång per år.

Övriga eldstäder ska sotas efter behov med beaktande av deras användningsgrad och konstruktion och det bränsle som används, dock minst med tre års mellanrum.

Eldstäder och rökkanaler som inte används behöver inte sotas. Eldstäder och rökkanaler som har stått oanvända i tre år ska sotas innan de tas i bruk.

27 §

Det lokala räddningsväsendets och räddningsverkets uppgifter

Det lokala räddningsväsendet ansvarar för räddningsväsendets servicenivå, för att räddningsverkets verksamhet och sotningstjänster ordnas på behörigt sätt och för andra uppgifter som åläggs det i denna lag.

-----

27 §

Det lokala räddningsväsendets och räddningsverkets uppgifter

Det lokala räddningsväsendet ansvarar för räddningsväsendets servicenivå, för att räddningsverkets verksamhet ordnas på behörigt sätt och för andra uppgifter som åläggs det i denna lag.

Gällande lydelse

59 §

Hur sotning ska ordnas

Det lokala räddningsväsendet beslutar hur sotningstjänsterna ska ordnas i dess område.

Det lokala räddningsväsendet kan i sitt område eller i en del av det

- 1) producera sotningstjänsterna som räddningsverkets eget arbete,*
- 2) skaffa sotningstjänsterna av en annan tjänsteproducent, eller*
- 3) tillåta att ägaren eller innehavaren av en byggnad ingår avtal om sotning med en tjänsteproducent.*

När det lokala räddningsväsendet ordnar sotningstjänsterna på det sätt som avses i 2 mom. 1 eller 2 punkten ska det också bestämma sotningsavgiften.

Den skyldighet att se till att eldstäder och rökkanaler har underhållits och rengjorts som i 13 § åläggs ägaren och innehavaren av en byggnad och innehavaren av en lägenhet kan fullgöras endast av en serviceproducent som det lokala räddningsväsendet beslutat om i enlighet med 1 mom. Räddningsverket kan dock tillåta att ett enskilt objekt sotas av någon annan än en sotare.

60 §

Sotningen

Vid sotning rengörs eldstäderna och rökkanalerna och tillhörande delar samt kontrolleras eldstädernas och rökkanalernas skick. Sotaren ska utfärda ett intyg till kunden över utförd sotning.

Närmare bestämmelser om vad som ska ingå i sotningen och om intyget över sotningen får utfärdas genom förordning av inrikesministeriet.

Föreslagen lydelse

59 §

Hur sotning ska ordnas

(Upphävs)

60 §

Sotningen

Vid sotning rengörs och kontrolleras eldstäderna och rökkanalerna och tillhörande delar. Kontrollerna förutsätter inte att sotaren har specialredskap.

Vid sotningsarbetet ska god sotningssed iakttas. Sotningsarbetet omfattar

- 1) förberedande åtgärder,*
- 2) sotning av eldstäder och rök-, anslutnings- och förbindelsekanaler samt väsentliga till-*

Gällande lydelse

61 §

Underrättelse om fel

Konstaterar sotaren sådana fel eller brister i eldstäder och rökanaler som kan medföra brandrisk, ska sotaren skriftligen underrätta den som representerar sotningsobjektet och räddningsverket om saken. Också när sotaren konstaterar att stegar, delar av tillträdesvägar på tak eller säkerhetsutrustning på tak är i sådant skick att sotningen inte kan utföras säkert, ska han eller hon skriftligt underrätta den som representerar sotningsobjektet och räddningsverket om saken.

62 §

Sotningsförteckning

Den som utövar sotaryrket ska föra förteckning över de objekt som han eller hon har sotat och på begäran avgiftsfritt ge räddningsverket uppgifter ur förteckningen. Uppgifterna ska sparas i tio år efter utförd åtgärd.

63 §

Behörighet för sotare

Av dem som utövar sotaryrket, deras anställda som självständigt utför sotning och sotare i

Föreslagen lydelse

äggsanordningar,

3) kontroll av eldstädernas och rökanalernas skick och säkerhetsavstånd,

4) kontroll av sotningsluckornas skick och tät-

het,

5) rengöring av rökspjäll och kontroll av deras funktion,

6) avlägsnande av aska och annat avfall som

uppstått vid sotning samt placering på en brandsäker plats, och

7) vid behov, öppnande av igensatta rökanaler.

61 §

Sotningsintyg

Sotaren ska utfärda ett intyg till kunden över utfört sotningsarbete. Av sotningsintyget ska framgå

1) sotningsobjektet,

2) vem som utfört sotningen,

3) tidpunkten för sotningen, och

4) vidtagna åtgärder.

I sotningsintyget ska dessutom anges de observationer som gjorts vid kontrollen av eldstäderna och kanalerna. Fel och brister som kan medföra brandrisk ska specificeras så att kunden kan vidta behövliga åtgärder.

62 §

Sotningsförteckning

(Upphävs)

63 §

Behörighet för sotare

Den som utför sotningsarbete ska ha yrkesexamen för sotare.

Gällande lydelse

räddningsverkets tjänst krävs yrkesexamen för sotare.

Med avvikelse från 1 mom. är en person som studerar för yrkesexamen för sotare behörig att i tre års tid under utbildningstiden självständigt arbeta som sotare, om han eller hon har avlagt de delar av yrkesexamen för sotare som gäller sotning av eldstäder och rökkanaler och kontroll av fastigheters säkerhet. Den som producerar sotningstjänster ska i tillräcklig grad handleda och övervaka självständig sotning som utförs av en person som studerar för yrkesexamen för sotare.

93 §

Övervakningsregister

För tillsynsuppgiften enligt 78 § i anslutning till säkerheten i byggnader och andra objekt och för inspektion av beredskapen enligt 84 § får räddningsverket föra ett övervakningsregister. I registret får föras in uppgifter enligt 15, 16, 19, 21, 42, 61, 62 och 90 § som fått för tillsyn. I registret får dessutom föras in uppgifter som avses i 89 § med undantag av uppgifter som avses i 3 mom. 1 punkten underpunkt a och b i den para-grafen samt uppgift om det yrke som avses i 89 § 2 mom. 2 punkten underpunkt e. I övervakningsregistret får också föras in uppgifter enligt 80 § 4 mom. som antecknats i det protokoll som ska föras vid brandsyn och sådana uppgifter om beredskapsarrangemang som fått vid inspektion av beredskapen enligt 84 §. I övervakningsregistret får föras in externa räddningsplaner som avses i 48 §.

-----

105 §

Vite och hot om tvångsutförande

Den som

-----

3) åsidosätter skyldigheten enligt 13 eller 13 a

Föreslagen lydelse

93 §

Övervakningsregister

För tillsynsuppgiften enligt 78 § i anslutning till säkerheten i byggnader och andra objekt och för inspektion av beredskapen enligt 84 § får räddningsverket föra ett övervakningsregister. I registret får föras in uppgifter enligt 15, 16, 19, 21, 42 och 90 § som fått för tillsyn. I registret får dessutom föras in uppgifter som avses i 89 § med undantag av uppgifter som avses i 3 mom. 1 punkten underpunkt a och b i den para-grafen samt uppgift om det yrke som avses i 89 § 2 mom. 2 punkten underpunkt e. I övervakningsregistret får också föras in uppgifter enligt 80 § 4 mom. som antecknats i det protokoll som ska föras vid brandsyn och sådana uppgifter om beredskapsarrangemang som fått vid inspektion av beredskapen enligt 84 §. I övervakningsregistret får föras in externa räddningsplaner som avses i 48 §.

-----

105 §

Vite och hot om tvångsutförande

Den som

-----

3) åsidosätter skyldigheten enligt 13 *eller* 13 a

Gällande lydelse

§ att ombesörja underhåll och rengöring av ventilationskanaler och ventilationsanordningar, sotning eller att hålla stegar, tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning i skick,

-----
kan genom beslut av den lokala räddningsmyndigheten åläggas att inom en viss tid rätta till vad som har gjorts eller försumrats. Beslut i ett ärende som avses i 8 punkten fattas dock av regionförvaltningsverket.
-----

106 §

Straff

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

-----
13) åsidosätter skyldigheten enligt 61 § att meddela fel eller brister i eldstäder och rökkanaler,

14) åsidosätter skyldigheten enligt 62 § att föra förteckning över de objekt som sotats eller spara uppgifterna om utförd sotning, eller

-----
ska, om inte gärningen ska betraktas som ringa eller om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans, för räddningsförseelse dömas till böter.

Föreslagen lydelse

§ att ombesörja underhåll och rengöring av ventilationskanaler och ventilationsanordningar, sotning eller att hålla stegar, tillträdesvägar på tak och säkerhetsutrustning i skick,

-----
kan genom beslut av den lokala räddningsmyndigheten åläggas att inom en viss tid rätta till vad som har gjorts eller försumrats. Beslut i ett ärende som avses i 8 punkten fattas dock av regionförvaltningsverket.
-----

106 §

Straff

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet

-----
13) åsidosätter skyldigheten enligt 61 § att i *sotningsintyget* meddela de fel eller brister i eldstäder och rökkanaler *som observerats*,

14) (upphävs)

-----
ska, om inte gärningen ska betraktas som ringa eller om inte strängare straff för gärningen föreskrivs någon annanstans, för räddningsförseelse dömas till böter.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Genom denna förordning upphävs inrikesministeriets förordning om sotning (539/2005).

Om det lokala räddningsväsendet har ordnat sotningen på det sätt som avses i 59 § 2 mom. 2 punkten i denna lag eller med stöd av motsvarande tidigare bestämmelser genom att skaffa sotningstjänster av en tjänsteproducent, upp-

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

*hör det avtal om sotning (sotningsavtal) som ingåtts mellan räddningsverket och en tjänste-
producent att gälla senast den 1 juli 2018.*

Den som med stöd av bestämmelser som var i kraft vid ikraftträdandet av denna lag eller bestämmelser som upphävts före ikraftträdandet har varit behörig till en tjänst el-ler uppgift som sotare, är även efter ikraftträdandet behörig att vara verksam i tjänster eller uppgifter som kräver yrkesexamen för sotare.
